

TARTU LUTERLIKU PEETRI KOOLI TOIMETISED

1

KOOL KUI
VÄÄRTUSPÕHINE
KOGUKOND

Tartu 2016

TARTU LUTERLIKU PEETRI KOOLI TOIMETISED

1

KOOL KUI
VÄÄRTUSPÕHINE
KOGUKOND

Tartu 2016

Tartu Luterliku Peetri Kooli Toimetised nr 1
Kool kui väärtuspõhine kogukond

Toimetanud Tarvo Siilaberg
Kujundanud Kujunduskoda
Keeletoimetus Kathriin Karus

ISBN 978-9949-81-308-7

Autoriõigus: MTÜ Tartu Luterlik Peetri Kool
luterlik@luterlik.edu.ee • www.luterlik.edu.ee

Fotod ja illustratsioonid Tartu Luterliku Peetri Kooli pildikogust

Kõik õigused käesolevale väljaandele on seadusega kaitstud. Ilma autori õiguse omaniku kirjaliku loata pole lubatud ühtki selle väljaande osa paljundada ei mehaanilisel, elektroonilisel ega muul viisil.

SISUKORD

Eessõna asemel. Julguse ja tänuga	5
Ülevaade Peetri kooli ajaloost	7
Autoritest	11
Emakeelse kooli avamine oli kangelastegu	13
Parema maailma vundamendi laob kool	17
Kirik keset küla – haridustöö	21
Tahame taastada luterlikku haridustraditsiooni	31
Usuõpetus, usundiõpetus ja religiooniõpetus	35
Kelle huve esindab erakool?	39
Isiklik Tartu	43
Meedia- ja suhtlemisõpetus algkoolis	47
Milliseid pühasid vajab laps?	51
Hea lasteaed toetab loovust	55
Vabakondlik kool – Eesti haridussüsteemi teadvustamata võimalus	59
Milline kooliaste on kõige tähtsam?	63
Miks peame end kaitsma oma riigi hariduspoliitika eest?	67
Arengu mõistmisest konservatiivina	71
Era-, eri- ja eliitkool ning kes või mis on riik?	75

*Prof. dr. Henrik Koppel (1863-1944). Peetri kooli mõtte algataja ja asutaja.
Tartu Ülikooli rektor aastail 1920-1928.*

**RIEDEL
ELLERT.**

Eessõna asemel

JULGUSE JA TÄNUGA

Direktori Tarvo Siilabergi kõne Peetri kooli avaaktusel, 1. septembril 2013 Peetri kirikus

Head õpilased, õpetajad, lapsevanemad, austatud peapiiskop, lugupeetud linnapea ja praost, Haridusministeeriumi ja Tartu haridusosakonna esindajad, kõik Tartu Luterliku Peetri Kooli loomisele kaasaaitajad ja sõbrad.

Täna sel pühapäeval oleme tunnistajaks ühele rõõmsale ja kauaoodatud algusele, uue haridusasutuse avamisele Tartu linnas. Kuid samahästi võib Peetri kooli puhul kõnelda ka taasavamisest. Enam kui sada aastat tagasi, 1906. aastal, asutas Peetri kogudus oma toonase esimehe dr Henrik Koppeli eestvedamisel eestikeelse ja –meelse algkooli. See oli suurt julgust ja teotahet nõudnud samm, mis astuti võõra võimu ja eestlusele vaenulike aegade kiuste. Kuid ometi võrsus sellest väärt kool, mis püsis järgmised 34 aastat, kuni järjekordne suur sõda meie kodumaa loomuliku arengu ja edenemise peatas.

Täna avatav Tartu Luterlik Peetri Kool on selle hariduse andmise traditsiooni jätkajaks, seades sarnaselt möödunud sajandil tegutsenud Peetri kooliga oma tegevuses kõrgele

kohale kasvatust kristlikus ja isamaalises vaimus. Seda meie pärandit, mille üle oleme uhked.

Kelle eest seisab avatav Tartu Luterlik Peetri Kool või kuidas seda kooli iseloomustada? See on 41 õpilast 35 perest, kellest 6 astub I klassi ja 35 alustab lasteaia rühmades. See on kokku 13 lasteaia ja kooli õpetajat ning töötajat ning 16 kooli pidava MTÜ liiget, 3 maja ja 1 kirik. See teeb kokku u 130 inimest, keda meie kooli tekkimine väga otseselt ja isiklikult puudutab: kes on usaldanud oma lapse haridustee meie hoolde, kes asuvad selle heaks tööle ja kes on näinud ennastalgavalt vaeva kooli rajamisel. Sellele lisandub arvukalt toetajaid ja meie tegemistele kaasaajajaid nii Tartu linnas, mujal Eestis kui välismaal. Oleme väga tänulikud igaühele meie väikse rahva hulgast, kes on aidanud kaasa Peetri kooli taassünnile.

Head I klassi õpilased, eelnevalt nimetatutest olete täna sel päeval kõige olulisemad teie, kes te olete oma koolitee päris alguses. Olge julged ja pealehakkajad ning õppige hoolsasti – see on teie kool ja sellest saadud teadmised teie kalleim vara. Olge kuulekad

ja tänulikud oma õpetajatele ja vanematele ning hoolivad üksteise vastu. Teie olete Peetri kooli esimesed õpilased, nii nagu Peetri kool on teie esimeseks kooliks. Ma tean, et tänane päev jääb teile meelde kogu eluks ning soovin sama ka Peetri koolis õpitu kohta.

Head I klassi ja lasteaia lastevanemad, õpetajate loodud haridusasutusena on just teie usaldus meie jaoks kõige kallim aluskapital. Täna teid selle eest. Teiega koos tegutsemine on Tartu Luterliku Peetri Kooli loomuliku arengu osaks ja seatud eesmärkide täitumise eelduseks. Olge alati julged küsima ja oma mõtteid välja ütleva. Ma soovin, et kasvaksime üksteise mõistmises headeks sõpradeks.

Kallid õpetajad ja kõik teised Peetri kooli loomise kaastöölised – ilma teieta poleks meie kooli. Kooli loomiseks tarvilik idealismi, pealehakkamise ja teadmiste kooslus on mõistetav üksnes asjaosalistele. Pärast kuudepikkust igapäevast hoolt ja rasket tööd, öiseid tunde arvuti taga, kannatlikkust treenivat asjaajamist ja lähedastest eemalolekut on see kõik ometi kuhjaga tasutud ja eesmärk saavutatud: Peetri kool on olemas. Hämmastugem sellest ja nähkem selles igapäevast

imet, olge selle eest tänulikud – selliselt pole meie koolis midagi iseenesest mõistetavat. Olge julged alustatud edasi kandma, koos kooliga kasvama – õpetama ja õppima. Soovin teile oma hea õpetaja, dr Pille Valgu sõnadega: „Peab julgema teha, peab julgema teinekord ka mõnda asja valesti teha, ei ole vaja muretseda, ei ole vaja põdeda, kui mõni asi läheb metsa“. Te olete suurepäraseid inimesed, kes te esindate meie haridusastust nii oma isiku kui tegudega.

Head Peetri kooli loomise toetajad – lahked annetajad, Peetri ja teiste Tartu ning Eesti koguduste liikmed, oma tööd tundvad haridusametnikud kui ehitajad, kannatlikud abikaasad ja elukaaslased, täna et oleme saanud teie peale loota ning teie meid usaldanud olete. Eriliselt tahan ma tänada Tartu linnasisid ja ametnikke, kellega asju ajades veendusime ikka ja jälle, et Tartu on koolilinn, kus haridusse puutuvat väärtustatakse, võetakse tõsiselt ning innuga. Selliselt on Peetri kool asumis oma õigusjärgsele kohale Tartu linnas ning ma soovin, et ka meie edaspidine koostöö oleks sama tulemuslik.

Peetri Kool on taastatud, Issand olgu tänatud ja õnnistagu seda. Elagu, kasvagu, õitsegu!

ÜLEVAADE PEETRI KOOLI AJALOOST

Peetri kool on aastatel 1906–1944 Tartus tegutsenud Peetri kooli (10. linnakooli) tegevuse jätkaja. 20. sajandi alul oli kooli rajamise mõtte algatajaks Peetri koguduse õpetaja Wilhelm Gottfried Eisenschmidt (1839–1922). Juba novembris 1903 moodustatakse koguduse juurde esimene koolikomisjon. Ärevate aegade tõttu asub komisjon kokku alles 20. mail 1906. aastal ja peab kuni 30. augustini samal aastal tervelt 9 koosolekut (protokollinud Oskar Kallas, hilisem Eesti Vabariigi diplomaat), koostades õppekava ja valmistas muul moel ette kooli rajamist. Peetri koguduse ja selle juhatuse esimehe – ja hilisema Tartu Ülikooli rektori – dr Henrik Koppeli (1863–1944) loodud Peetri kool alustas tegevust 4. septembril 1906 (uue kalendri järgi 17. septembril) ning oli **esimene eesti õppekeelega algkool toonasel Eesti- ja Liivimaal**. Venestusajal eestikeelset kooli asutada ei tohtinud. Alles 19. aprillil 1906 kinnitatud tsaarivõimu määrus lubas Balti kubermangude erakoolides õpetada saksa, eesti või läti keeles.

Kool alustas üüritud ruumides, kuid juba 1910. aasta augustis oli võimalik kolida vastavalminud koolimajja (Peetri 33) Peetri kiriku kõrval. Koolimaja projekteeris arhitekt Georg Hellat (samuti projekteerinud Tartusse EÜS-i hoone ning Miina Härma nim Gümnaasiumi hoone) ning tööde eest tasus Tartu Peetri kogudus. 1914. aastast alates oli koolil oma hümn „Isamaa kutsub meid, isamaa hüüab“ (autor Alar Läte). Koolis tegutsesid kodutütred, õpilasingid, raamatukogu ning ka Peetri Kooli Sõprade Ring, kes loteriide, korjanduste ja heategevuslike pidude abil üritas toetada vaesemaid õpilasi.

Kool töötas kuni 1918. aastani koguduse peetava erakoolina ja kuni selle ajani õppis seal kokku 1753 last. 1918. aasta juulis kool munitsipaliseeriti ja see sai 10. linnakooliks, kuid rahva hulgas oldi endiselt tuntud Peetri koolina. Koolis väärtustati kõrgelt rahvuslikku kultuuri ja kristlikku kasvatust. 1929. aastal muudeti 4-klassiline kool 6-klassiliseks.

Okupatsioonide ajal 1941–1944 oli õppetöö Tartus häiritud. Ka Peetri koolimaja võeti sõjaväe kasutusse ja kool pidi leidma võimaluse õppetööks teistes asukohtades. Ajalooline koolimaja põles 1944. aasta septembri

Tartu.

Peetri kirik.

Peetri koolimaja ja kirik 20. sajandi alguse postkaardil

sõjatules ning nõukogude okupatsioonivõim likvideeris kooli. Endise Peetri kooli õpilased ja suurem osa õpetajaid siirdusid Tartu 3. Mittetäieliku Keskkooli majja (Puiestee 78), kus varem oli töötanud 3. algkool. 1969. aastal liideti tollal Puiestee tänavas töötavad koolid 3. keskkooliks ja ühinenud kool koliti 1971. aastal uude koolimajja praegusel Raatuse tänaval (Tartu Raatuse Kool). Hävinud Peetri koolimaja ehitati 1950. aastate alguses ümber tehaseks.

2011. aasta oktoobris asutati Tartu Peetri koguduse õpetaja Ants Toominga eestvõttel MTÜ Tartu Luterlik Peetri Kool, et taastada Peetri kool ajaloolise järjepidevuse alusel. Kooli pidajaks pürgiv MTÜ seadis eesmärgiks taastada kool kristliku erakoolina, mis oma vormilt on ühe asutusena tegutsev koolieelne lasteasutus (lasteaed) ja põhikool. Samuti seati sihiks taastada ajalooline Peetri koolimaja (Peetri 33). Sihiks seati õppetööga alustamine 2013. aasta septembrist. Koolitusloa taotlus esitati Haridus- ja Teadusministeeriumile 1. märtsil 2013. Märtsis õnnistati

ametisse direktor Tarvo Siilberg ja lasteaia juhataja Külvi Teder. Poolteist aastat kestnud pingeline töö kandis vilja ja 1. septembril 2013 alustas Peetri kool kahe liitrühma ja 1. klassiga. Tegutses EELK Konsistooriumilt ja EELK Tartu Maarja Koguduselt üüritud ruumides Roosi 1 (lasteaed) ja Õpetaja 5 (kool). 2014. aastal laiendati lasteaeda naabermaja (Punga 2) ostu ja ümberehitamisega 2 liitrühma võrra, 2015. aasta lisandus kolmas lasteaia-maja (Kroonuaia 66a) Supilinnas ja 5. liitrühm.

Kool kolis 2015. aastal septembriks märksa avaramatesse ja kaasaegsematesse ruumidesse Eesti Ettevõtluskõrgkool Mainor õppehoones (Pepleri 6). Õppeaastal 2016/2017 õppis Peetri koolis 92 lasteaialast ja 51 kooliõpilast.

Ajaloolise Peetri koolimaja taastamiseks algatati 2013. aasta sügisel koostöös Tartu Peetri koguduse ja arhitektuuribürooga Ansambel detailplaneeringu muutmise (kehtestatud märtsis 2015) ning 2016. aasta kevadeks oli jõutud ehitusloani. Peetri kool loodab oma ajaloolisse koolimajja naasta 2018. aasta sügisel.

- Peetri kooli -
Tartu linna 10. algkooli

kroonika

Tartu Peetri koolil, millest on arenenud Tartu linna 10. algkool, Kooli saamise
on oma kaunis sündmusriikas saamise allugu. Olgu sellest aja allugu.
järjest järgmist sin kohal mainitud

Kui Tartu Petri kogudusele iseseisva õpetaja V. Eisen Schmidt ametisse määrati (alguses kuulus n. kogudus Tartu Jaani koguduse alla), teus iseseisval Tartu Petri kogudusel mõte, oma koguduse liikmete hariduse tarapärma tõstmiseks tööle asuda. Koguduse lapsi tuli pääkooli misuguseid, kes üheki koolis ei olnud käinud ja kes olid nii rumalad, et nad lugeda ei mõistnud. Koguduse õpetaja olis häärmelega nende jaoks kooli asutanud, aga ainealine jõud selliks puudus. Kui Petri koguduse õpetajamaja 1879. a valmis sai, kutsus õpetaja V. Eisen Schmidt nimetatud kogudusemaja pääkooli tuppa koguduse kõrge vanemad lapsid kokku, palus üliõpilasi ja muid häid inimesi neid ilma palgata õpetama tulla. Mõned tulid ja andsid õpetust algelistes kooli asjus. Sel viisil ei edenenud aga õpetus korralikult. Sellepärast hakkas õpetaja koolilaste käest väikest kooliraha nõudma ja seadis selle abiga koolmeistri ametisse. Koguduse pääkooli tuba, Püüestee tän. 7^h, jäi aga pea kitsaks, ja õpetust hakati andma ülemõpetaja Schvartzi loal Petri kogudusemaja kõrval olevates vaestelaste koolimaja ruumides peaaegu tühjadel. Kui Tartusse eestikeelne külakoolmeistrite seminar asutati, võeti kirikuõpetaja V. Eisen Schmidt asutatud eelkool seminari harjutuskooliks ja anti temale omad ruumid.

Harjutuskooliks jäi see kool mütsakuks, kui Vene riigivalitsuse poolt väljaantud koolikorralduste muutmise pärast seminar sulleti. Koolisolejad lapsed olid jälle koolita. Teistesse linna koolidesse nad ei mahtunud. Järelepärimistel selgus, et linnas üle saja kooli-

AUTORITEST

Tuuli Hiiesalu

Tartu Luterliku Peetri Kooli meedia- ja suhtlemisõpetuse õpetaja. Lõpetanud Tartu Õpetajate Seminari klassiõpetaja eriala ning Tartu Ülikooli ajakirjanduse ja kommunikatsiooni eriala.

Triin Käpp

Tartu Ülikooli usuteaduskonna vilistlane ja Pille Valgu õpilane religioonipedagoogika alal. Tartu Luterliku Peetri Kooli rajaja, MTÜ Tartu Luterlik Peetri Kool juhatuse liige ning kooli kaplan. EELK Tartu Jaani Koguduse õpetaja.

Ene Puusemp

Tartu Postimehe ajakirjanik, kelle hoolde oli usaldatud Peetri kooli kroonikaraamat (perioodist 1906–1944). Koostanud mitmeid artikleid Peetri kooli ajaloost.

Tarvo Siilaberg

Tartu Ülikooli usuteaduskonna vilistlane ja Pille Valgu õpilane religioonipedagoogika alal. Tartu Luterliku Peetri Kooli rajaja, selle direktor ning MTÜ Tartu Luterlik Peetri Kool juhatuse liige. Pälvinud tunnustuse „Tartu aasta õppeasutuse juht 2015“.

Külvi Teder

Tartu Ülikooli usuteaduskonna vilistlane ja Pille Valgu õpilane religioonipedagoogika alal. Tartu Luterliku Peetri Kooli rajaja ja selle lasteaia juhataja. Pälvinud tunnustuse „EELK aasta lastetöö tegija 2014“.

Kooli avamise otsuse tegi koguduse üldine volikogu alles oma üldkoosolekul 10. augustil 1906. aastal.

Kiieku nõukogu omal koosolekul 1. septembril 1906. aastal soovib, et uus kool omale ka sildi või nimelaua saaks. Kooli nimiks otsustatakse võtta „Tartu Peetri kirikukool“. Sildi kiri, kui vähegi võimalik, peaks eestikeelne olema (Ühe valitus ei lubanud maaani eestikeelseid siltetavutada). Sildi muudatmise võtab oma peale L^r. A. Schultzenberg). Kuid sildi valmistamine üldnimetatud eestikeelse kirja pärast pidi lahendamaid olukordi võtama jäämas.

Esmaspäeval, kell 10 hommikul, septembri kuu neljandal päeval 1906. a. (17. septembril u. k. j.) toimus „Peetri kiriku kooli“ avamine kiriku nõukogu otsuse järel, mis kirja pandud nõukogu koosoleku protokollis 1. sept. 1906. a. Pühitsemissalitusel pidas õpetaja T. Eisen Schmidt, kuna avamise kõnega esines L^r. H. Koppel ja andis uue kooli üle koolijuhataja J. Tammemägi kätte. Avamisele oli kiriku nõukogu vastava otsuse põhjal palutud kõik kiriku nõukogu liikmed ja kohalik rahvakoolide inspektor hr. A. Frostnikov. Kõike kutsutud külalised, peale hr. inspektori, ei olnud kohale ilmunud. Peale nende võttis osa sellest pidulikust toimingust kaunis kogu lastevanemaid ja kõik kooli vastu võetud õpilased. Uue kooli avamisest kirjutas järgmisel päeval kohalik ajaleht: „Eila oli Peetri kiriku kooli pidulik avamine. Peale koolilaste ja nende vanemate oli ka võõraid osa võtmas. Kohalik õpetaja rääkis oma võimalikus kõnes kooli ülesannetest ja koolis õpetajate ja õppijate vastastikkudest kohustest. L^r. H. Koppel kõneldes peieva tähtsusest ja avatava kooli tööpõllust, ühtlasi aga raskuste peale näidates, milledega koolil ainsisest küljest võidelda tuleb. Koolirahast ei jätkuwat kaugeltki. Umbes 1200 ~ 1500 rbl. tulla puudus. Kui kogudus ohverimalt rappi tulevat, ei nõutavat ju suuri annetusi, kuid igaüks andku: kopikatest kogunevad rublad, — olla soov tulevikus lapsi koolirahast koguni vabastada.“ (Postimees, nr 202, 5. septembril 1906. a.)

Kooli nimi.

Kooli avamine.

EMAKEELSE KOOLI AVAMINE OLI KANGELASTEGU

Ene Puusemp

Artikkel ilmus esmakordselt 9. detsembril 2009 Tartu Postimehes.

Tartu Ülikool tähistas äsja oma 90. tegevusaastat emakeelse ülikoolina. Pole meil veel sadat täis... Kuid enne kui astuda emakeelsesse ülikooli, tuleb kõigepealt alustada emakeelses algkoolis. Sada aastat tagasi, kui sai nurgakivi Peetri kool, polnud see aga eestlastele mitte sugugi enesestmõistetav võimalus.

Laste saatus

«Igal aastal kuuleme ikka uuesti, kui palju lapsed koolidesse ei ole olemasolevatesse koolidesse sisse pääsenud. Linna poolt ei ole rahapuudusel täit abi muretsetud. Kuhu peavad niisugused vaesed lapsed minema? Mis peab neist saama? Maal on igas kihelkonnas peale vallakoolide veel üks kihelkonnakool olemas. Kas ei ole niisugustel asjaoludel meie kogudus kõigiti kohustatud ka omalt poolt kaasa aitama?» Nii pöördus 1901. aasta

sügisel Peetri kiriku koguduse poole kiriku eestseisja, noor kõrva-, kurgu- ja ninaarst Heinrich Koppel. See oli aeg, kui Tsaari-Venemaad valitses Aleksander III, kes oli kehtestanud korra: asjaajamine asutustes ja õppetöö koolis peab käima tsaaririigi ehk vene keeles. Ajalookäsitlus nimetab aastaid 1881–1904 venestusperioodiks. Inimväärsemat ja paremat elu oma lastele hariduse kaudu soovis iga kehvake linnaeestlane. Seepärast olid Peetri koguduse liikmed nõus oma lastele koolimaja üles ehitama. Et aga eakad inimesed, kes olid annetanud raha ja mitmed oma varanatukesegi tollase Tartu esimese eestikeelse linnakoguduse kiriku, Peetri kiriku ülesehitamiseks (hoone valmis 1884), näeksid oma silmaga ka kirikutornide kõrgumist, tuli veel koguda raha nende püstitamiseks. Alles pärast seda võis käsile võtta koolimaja ehitamise. Nii pani asjad õiglaselt järjekorda kiriku eestseisja, kõlblustundega noor arst Heinrich Koppel. Peetri kiriku hoone sai tornid enese kohale kõrguma 1903. aasta jõuludeks. Nähes ehituse lõppu, moodustaski Koppel koguduse volikogu heakskiidul koolikomisjoni.

Eluõiguse nimel

Tänu visale ja eesmärgikindlale asjaajamisele (kooliloo viivituse pärast saadeti Liivimaa kubermangu kuraatorile koguni kaebekiri) sai Koppeli juhitud 11-liikmeline koolikomisjon lõpuks Riias õpperingkonna direktorilt emakeelse algkooli avamise loa kätte. Loataotlejate järjekindlus kandis vilja 1905. aasta revolutsiooniliste sündmuste järel, pärast Vene Riigiduumal liberaliseerunud keelepoliitikat. Emakeelne kool tuli vormistada erakoolina, sest vaid erakoolide algklassides (mitte avalikes riigikoolides) võis anda õpetust muus keeles kui vene keel. Emakeelne Peetri algkool avati 4. septembril 1906. Kuigi riigiseadus võimaldas Balti kubermangude eraalgkoolides õpetada lapsi nende emakeeles, tegid kohalikud kooliinspektorid kui kooli kõige lähemad ülemused, samuti õpperingkonna juhid, tegelikult elukorralduses takistusi. «Rahvakoolide inspektorid lähtuvad vaid ümberrahvastamise poliitikast ja isiklikust võimuhimust. Kui juhiti tähelepanu ebaseaduslikule käitumisele, vastanud üks inspektor: ainult Issanda Jumala ees vastutan,» avaldab pahameelt 1906. aasta 5. septembri Postimees. Oma ruume venestusaja surutises alustanud emakeelsel Peetri algkoolil polnud. Need üüriti kingsepp Goldbergi ühekorruselises puumajas Peterburi tänav 36. Õppetööd alustati 1. ja 2. klassiga, vastu oli võetud 81 õpilast. Kindlasti on huvitav teada nende poiste ja tüdrukute kodust päritolu. Käsitöölise lapsi oli 19, tööliste lapsi 22, kaupmeeste omi 5, talunike lapsi 2 ja 1 põllutöölise ning 1 ametniku laps, 4 muu päritoluga – nii seisab Peetri kooli kroonikas.

Korjandused, annetused

Võiks arvata, et kui kogudus kannab kõik kooli kulud ja hoolitseb kooli majandusliku

seisu eest, siis on ka õpetus üleni religioosne. Koolikroonika on talletanud õppeained: usuõpetus, vene keel, eesti keel, rehkendamine, maateadus, loodusõpetus, joonistamine-sehkendamine, laulmine, näputöö, kehaharjutus. Õppeainena vabatahtlikku saksa keelt on soovinud oma lastele kõik lapsevanemad. Juhime tähelepanu asjaolule, et tollal polnud Tartu linnas veel koolikohustust, lapsed pandi õppima vanemate soovil. Peterburi tänav 36 majas tegutses kool kolm aastat, kaks järgmist aga Pihkva (Võru) tänav 12. 1908. aasta kevadel alustati kiriku eestseisja, koguduse esimehe Koppeli ettepanekul koguduse oma koolimaja ehitamist. Hoone projekteeris eesti esimesi arhitekte Georg Hellat. Sada aastat tagasi (1909) pühitseti ehitatava hoone nurgakivi. Ühe aastaga suudeti koolimaja üles ehitada. 22. augustiks 1910 oli koolihoone valmis. Kooli kroonikasse on see saavutus jäädvustatud nii: «Uus koolimaja seisab laia Peterburi maantee ääres, otse kiriku kõrval avaral platsil, aadressiks Peetri tn 29b. Koolimaja on punastest tellistest kolmekordne ehitus, Tartu Peetri koguduse omandus ja tegutseb III järgu neljaklassilise emakeelse eraalgkoolina. Kooli sissetulekuks on koolimaks, korjandus kirikus, annetused. Koguduse liikmete laste õppemaks on 6 rubla aastas, teistele 8 rubla.» Juba kooli asutamise alguses oli kokku lepitud, et paarkümmend kehvematest peredest last vabastatakse koolimaksust, nende eest tasuvad õppemaksu koguduse varakamad liikmed. Ka iga kooliõpetaja tasus ühe õpilase õpperaha. Ajad ja olud kooli ümber olid muutlikud. Revolutsioonid, sõjad...

Peetri algkooli kroonikaraamatu 1913/14. õppeaasta sündmuste jäädvustuses on kirjas Liivimaa rahvakoolide direktori hr P. Rutski koolivisiit: «Revident oli väga pahane selle üle, et õpetus koolis kõik on tsugna keeles, kuid vene keele õpetamise tulemustega jäi ta täitsa rahule.» 1918. aasta alguskuudel pidi

Peetri kooli 4. klassi ja õpetajate ühispilet klassiruumis, 28.03.1922

Tartu Peetri koguduse algkoolist saama Tartu linna V algkool tütarlastele. 15. jaanuaril 1919 läks Peetri tänava kool iseseisva Eesti Vabariigi kohaliku omavalitsuse haldusse ja jätkas kuni Eesti Vabariigi kestmiseni Peetri kooli, Tartu 10. algkooli nimetusega linna eelarve ja Eesti Vabariigi seaduste alusel. Tartu linn maksis kogudusele kooliruumide eest üüri. 1929. aasta sügisel laiendati senine 4-klassiline Peetri algkool 6-klassiliseks tütarlaste algkooliks. Tartu Ülikooli professor Heinrich Koppel, kes oli kriitilistel hetkedel nii venes-

tusajal kui okupatsioonide aegu tasakaalukalt ja argumenteeritult seisnud emakeelse Peetri algkooli kestmise eest, määrati 1920. aasta veebruaris vabariigi valitsuse poolt meie rahvusülikooli esimeseks rektoriks. Pärast sõda sai Peetri koolimajast tootmis- ja hoone, Tartu Ehitusmaterjalide Tehase keramikatehnik. Seal hakati tootma portselanist elektriinstallatsiooniseadmeid ja suveniire. 1996. aastal sai Peetri kirik oma kunagise koguduse liikmete raha ja annetustega ehitatud leeri- ja koolimaja tagasi.

Maja
õnnistamine

haridust, millest mina olen pidanud ilma jääma!"
Augusti kuu keskpäevil 1910.a on koolimaja valmis ja 13aug
peetud koguduse nõukogu koosolekul otsustatakse kooli=
maja õnnistamist ära pidada 15. augustil 1910.a, tegeli-
kult kujunes asiolu aga nõnda, et õnnistamine toimus
22. augustil 1910.a kell 4 p. l.

Kooli ruumid

Koolimaja on punasest telliskivist kolmekordne ehitus
Tartu Peetri koguduse omandus. Seda asub Peetri kogu-
duse kool oma majas. Koolil on majas kasutada
4 klassituba, 2 müderuumi õpilastele, jalutusesaal, õpetaja-
te tuba, kooli kantselei, 2 ~~saali~~ välgakäigu kohta ja paar
korral ruumi muuko otstarbeks.

Põranda pinda iga õpilase kohta klassis tuleb:

I klassis: 2,3 m²; II klassis: 1,7 m²; III klassis: 1,2 m²; IV klassis: 1,2 m².

Õhku iga õpilase kohta klassis tuleb:

I klassis: 3,5 m³; II klassis: 3,5 m³; III klassis: 4,3 m³; IV klassis: 4,3 m³.

Kõik kooli ruumid on suured, valgus, avarad ning
väga nägusad.

Samas majas asub veel koguduse mahukas leerisaal,
4te korruse korter köstrile maja kolmandal korral,
neljatoaline korter koolijuhataja maja keldri korral
kaks tuba teenijate jaoks samal keldri korral ja pea-
le selle suured keldri ruumid, kooli puie ja muude
tarvete hoidmiseks.

Õpetajad.

Kool töötab ka käesoleval aastal kaks alalise õpe-
jõu juhatusel

Koolijuhataja Jaan Tammemägi, abiline, Tartu õpetaja
te seminari haridusega, saab palga aastas 800 rbl, annab
nädalas 31 tundi.

Õpetaja Bertha Häusler, vallaline, A. Braun eragümnaa-
siumi ja koduõpetaja kutse haridusega saksa keele alal,
saab palga aastas 480 rbl, annab nädalas 31 tundi.

Kooli-
teenija.

Kooli teenijaks ja kooli majahoidjaks on palgatud Johan
Täkk, naisimees, ametilt õppinud karjaravitseja. Teenijale
määrati palgaks 10 rbl kuus, kaks sülda puud aastas ja prü-
korter koolimajas (üks tuba). Teenija on kohustatud koolimaja

PAREMA maailma VUNDAMENDI LAOB KOOL

Ene Puusemp

Artikkel ilmus esmakordselt 18. septembril 2013 Tartu Postimehes.

es oli septembrikuu alguses tähelepanelik uudistejälgija, see sai teada, et 1. septembril taastas oma ajaloolise järjepidevuse Tartu luterlik Peetri kool.

Rohkem kui sajand tagasi otsustasid meie esimesed suurema vastutustunde ja empaa-tiaga haritlased ning ka praktilises majanduselus toimekad tegutsejad – Peetri koguduse liikmed – üheskoos lastele alghariduse andmiseks oma, emakeelse (riigikeel oli tollal vene keel) algkooli asutada. Kool pidi alustama (1906) üüritud ruumides, nelja aasta pärast aga pühitseti oma uus koolimaja. Peale lugemis-, kirjutamis- ja rehkendusoskuse juhatati lapsi ära tundma elu püsiväärtusi, hoolima iseendast ja ligimestest. Nädalas oli kolm usu- ja kombeõpetuse tundi, nii on kirjas kooli kroonikaraamatus.

Omal ajal kangelaslikult asutatud kool sai aja nõuete ja olukordadega kohandudes (kahe klassiga algkoolist kuueklassiliseks) töötada 38 õppeaastat. Sel sügisel taasavatud Peetri kool alustas samuti üüritud ruumides ja

temagi loodab nelja aasta pärast jätkata õppetööd oma koolimajas. Erinevus on siiski selles, et sajand tagasi pidid kooli asutajad ka maja üles ehitama, nüüdsed kooli taasavajad peavad selle koolikõlblikuks remontima. Praegune elutu lagunevate kõrvalrajatistega lähimineküla tööstushoone pole küll tänapäeva tartlasele kunagise koolimajana aimatav.

Oh kooliaeg ...

Kuid õnneks on meil väärikas eas tartlaste seas neid, kes alustasid oma kooliteed just Peetri koolis. On võimalus kuulata suurepärase mälu 92-aastase tartlanna meenutusi. Tema sibas Peetri kooli esimesse klassi 1928. aasta sügisel. Virve Adamson on Puiestee tänavas Peetri kiriku läheduses elanud peaaegu 90 aastat. Pere tuli Aia tänavast Ülejõele elama, kui Virve oli viieaastane. Tema isa, Esimeses maailmasõjas ja Eesti Vabadussõjas võidelnud, hiljem Tartus paiknenud 2. üksikjalaväepataljoni majandusohvitser, ostis sinna maja.

Kuigi kesklinnas tegutses ka kalleid erakoole, pidas Jaan Heido loomulikuks, et laps läheb õppima kodulähedasse kooli. Virve Adamson kirjeldab, et tema ilus, punastest tellistest koolimaja asus Peetri kiriku taga, tänavast eemal, Narva maantee ja Peetri tänava nurgal. Maanteepoolse peasissekäigu ette jäi väike vaba plats. Loomulikult on tal meele esimene koolipäev, ema ömmeldud lemmikkleit, mis selgi tähtsal päeva seljas oli, ning uhke juustesse seotud lehv. Koolivormi tollal Peetri koolis polnud. Kuigi kool alustas 1906. aastal segakoolina, oli see Virve Adamsoni ajal üksnes tütarlaste kool. Koolis käidi nii, nagu vanemad oma lapsi riietasid. Algklassides olnud mõnel isegi kirjust sitsiriidest põll ees. Hiljutisest pildiga varustatud ajaleheuudisest ilmnes, et taasavatud Peetri kooli esimesse klassi astujad said peale aabitsa ja päeviku endale ka puna-musta-kuldse vormimütsi. Milline oli tollane Peetri kooli vormimüts? Kui Virve Adamson 1928. aastal esimesse klassi astus, olnud koolil küll oma vormimüts, musta põhjaga nokkmüts, mis nüüd tagantjärele meenutab talle üliõpilaskorporatsiooni rebaste teklit. Aga lapsed siiski vormimütsi eriti ei kandnud.

Kooli õhkkond olnud esimesest koolipäevast peale julgustav ja heatahtlik. Virve Adamsoni tähelepanelikult kuulates tundub, et tal on oma armas algkool detailideni meeles. Klassiruumid olnud kõrged ja valged. Aknad suured. Virve istunud akna all. Sealtn olnud tore vaade puudele, põõsastele, linnukestele. Koolimaja ja kiriku vahel olnud kooliaed. Kuigi Virve kooliajal, Eesti Wabariigi päevil, oli kooli ametlikuks nimeks Tartu linna 10. algkool, kutsutud rahva seas seda ikka kirikukooliks. Lapsed ise arvanud, et küllap vist sellepärast, et koolimajas oli suur kiriku leerisaal ja seal peeti ka pühapäevakooli. Saali seinal olnud imetusobjektiks ühe vanahärra värviline portree paksus kuldraamis. Lapsed teda ei tundnud. Vastutustundega alles hoitud kooli kroonikast

(tänu kunagisele õpetajale Johannes Sollile ja tema tütrele Malle Pihlakule) saame teada, et sellel, koolile 25. sünnipäevaks kingitud pildil on Peetri koguduse koolikomisjoni esimees, ärgas ja ettevõtlik kellassepp Eduard Kivastik. Portree on maalinud kunstnik Mart Pukits. Avaras leerisaalis korraldati ka koolipidusid, ehiti jõulupuud, tähistati emadepäeva. Samas olnud ka võimlemistunnid. Kevadel ja sügisel peetud need aga õues. Küllap on enamikul meist oma kooliajast erutavad mälestused koolipidude eeskavade ettevalmistamisest. Virve Adamsonilgi on meeles, et lastekoor esines kõikvõimalikel kooliüritustel. Muusikatunde andis ja koori juhatas kooli juhataja Johan Jänes ise. Ja ikka viiuli saatel, nagu õpetaja Laur Oskar Lutsu «Kevades». Enesestmõistetavalt kuulusid ka Virve kooliajal peokavva tantsud. Nagu näiteks «Liblikad», «Lumehelbekesed». «Vollschlank, no ikka täissale saksa keele õpetajanna preili Hedvig Annete Kangro näitas ette ja meie hõljutasime järele,» meenutab ta naerulsui tollaste graatsiate harjutamisi.

Auh-auh ja näu-näu

Virve tunnistab, et algkooli laulutundide krooniks oli ikkagi ülelinnaline kooliõpilaste laulupidu. Virve Adamson ütleb siiralt, et neist kooslaulmistest on midagi ilusat hinge jäänud. Laul «Mu koduke on tilluke, kuid ta on armas minule» tulnud südamest ja kõlanud väga ilmekalt. Eriti selle koha peal: «Mu koerake teeb auh-auh-auh ja kiisuke teeb näu-näu-näu.» Koori juhatanud noor energiline ja lõbusa ilmega Voldemar Kliimand. Koos püütudki endast parim anda. Oma algkoolipäevi meenutab Virve Adamson tänu-tundega. «Tegevus tunnis, koolis ja väljaspool kooli oli eakohane. Esimesed teadmised süvenesid aste-astmelt. Nii saime kõigest aru, oli kergem õppida ja kõike meelde

Peetri kooli 1. klassi õpilased õppeaasta 2013/2014 lõpuaktusel õpetaja Ave Gilliga, 05.06.2014

jätta,» räägib ta. Õppekäigud linna viisid väikesed inimesed vähehaaval kodu- ja kooliteest kaugemale. Toomemägi, ülikooli muuseumid, Raadi park, tiik, luiged ja loss olid kui pildid muinasjuturaamatu kuningalossist, kuhu võis õpetaja selgitavate sõnade saatel siseneda. Ka rongiga Vapramäele ja Elvasse sõit, koos õpetajaga looduses veedetud tunnid tõid aastaegade omapära lähemale. Humanitaarse kõrgharidusega (kauaaegne Eesti Kirjandusmuuseumi töötaja) Virve Adamson mõtleb austusega mitmele oma algkooliõpetajale. Laste-sõbralik Johan Jänes sobis väga hästi just algkooli juhatama. Tema abikaasa Johanna Jänes oli tasase häälega emalik suhtleja. Tollased lapsed ei tulnud kooli lasteaiast,

vaid kodust, emade, vanaemade või tädide hoole alt. Ja sellepärast oli neil koolitee alguses just sellist armastusväärset õpetajat vaja. Praegu eakanagi hindab Virve Adamson sõbralikku ja vanaisaliku olemisega esimeste klasside usu- ja kombeõpetuse tunni andjat, Peetri kiriku köstrit-organisti Karl Lampsonit. Rahulikult jutustas ta piiblilugusid. Need olid justkui järg kodus etteloetud muinasjuttudele, mis pajatasid heast ja kurjast. Et elus oleks vähem halba ja rohkem head, peavad lapsedki püüdma olla head, pahateod ei jää märkamata. «Lapsepõlv on meie elus väga üürrike aeg. Minul ja mu eakaaslastel oli see ka algkoolipäevil rõõmus ja pingetevaba,» hindab väarikas eas Virve Adamson oma haridustee algust.

koolide direktor hr. P. Rutski ühes kohaliku inspektori hr. Mantsvetoriga. Revident oli väga pahane selle üli, et õpetus koolis kõik on „tsugna“ keeles (на русском языке) kuid vene keele õpetamise tulemustega jäi ta täitsa rahule. Teist korda revideeris kooli rahvakoolide inspektor hra Mantsvetov 30. märtsil 1914.a.

Üsuliise kasvatuselä ala käis koolis järele katsumas pastor Neppert 10. novembril 1913.a ja 30. märtsil 1914.aastal.

Kool korraldab õpilastele koolimajas ilusa jõulupuu ja õpilased kaunistavad oma lauluga jõulukaupäevast jumalateenistust Petri kirikus.

Kool korraldab ühise jalutuskäigu viimasel koolipäeval roheli'sesse Vasula metsa. Meie koolil puudus riigilipp. Oli küll olemas eesti lipp, kuid seda võisime tarvitada ainult linnast väljas. Käisoleva aasta kooliõpetajad annetasid koolile riigilipu. Lipulauluks valisid õpilased ise A. Läte laulu „Isamaa kutsus meid, isamaa hüüab,“ mida peame seega oma kooli hümniks.

1914/15 õppeaasta.

Kooli asukoht.

Kool asub Petri tänaval nr. 29⁶ omas majas, Petrogradi tänava puistete ääres, avaral platsil, otse Petri kiriku kõrval.

Kooliruumid.

Koolimaja on punasest telliskivist kolmekordne ehitus, Tartu Petri koguduse omandus. Seeja asub Tartu Petri koguduse kool oma majas.

Koolil on selles majas kasutada neli klassituba, kaks riideruumi õpilastele, jalutuse saal, õpetajate tuba, õppeabinõude ruum ja kaks sooja väljakäigu kohta.

Põranda pinda igaõpilase kohta klassis tuleb:

I klassis: 1, 0 m²; II klassis: 1, 0 m²; III klassis: 1, 1 m²; IV klassis: 1, 3 m².

Õhku iga õpilase kohta klassis tuleb:

I klassis: 3, 6 m³; II klassis: 3, 6 m³; III klassis: 4, 0 m³; IV klassis: 8, 3 m³.

Kõik kooliruumid on soojad, valgud, avarad ning nägusad.

KIRIK KESET KÜLA – HARIDUSTÖÖ

Triin Käpp
Tarvo Siilaberg

Artikkel ilmus esmakordselt 2012. aastal kogumikus „Kirik keset küla. Koguduse ja kohaliku omavalitsuse koostöö. Teatmik.” (EELK Diakoonia- ja ühiskonnatöö talitus)

Nõupidamiseta nurjuvad kavatsused, aga lähevad korda paljude nõuandjate abiga. Õp 15:22

õnda nagu kogu kristlikus Euroopas, nõnda on ka Eestimaal kool alanud kirikust. Lääneeuroopalik arusaam haridusest jõudis siamaile keskaegsete kloostrite ja kirikute juures tegutsenud koolide kaudu. Tõsi, sotsiaalsest päritolust tulenevalt õppis neis vaid üksikuid eestlasi.

Seda suurem murrang saabus Eesti alade minekuga Rootsi riigi võimu alla, kus luterlik riigikirik täitis sisuliselt haridusministeeriumi ja koolivalitsuse ülesandeid. Juba 1530. aastal selgitas Martin Luther üleüldise koolikohustuse vajadust: riik peab oma alamaid kohustama viima lapsed kooli, et ühiskonnal oleks jätkuvalt preestreid, juriste, kirjutajaid, arste, kooliõpetajaid jt, sest nendeta toime ei tulda. Luterlus, mis rõhutas isiklikku usulist identiteeti, pidas samavõrra oluliseks, et iga kogukonna liige suudaks ja saaks pühakirja lugeda oma emakeeles.

Sellele veendumusele tuginevalt asuti XVII sajandil tõlkima piiblit eesti keelde ja rajati Eesti esimene koolivõrk. Eesti kõrghariduse hälli, Academia Gustaviana üks peamisi ülesandeid oli koolitada siinsete alade jaoks pastoreid. Ka edasise ajaloo vältel käisid kool ja kirik (ning riik) käsikäes – köster-kooliõpetaja oli ühenduslüliks nende vahel.

Koolide tulemuslikkuse üle valvamiseks korraldasid kohalikud kirikuõpetajad visitatsioonid. Luterlikule traditsioonile oleme võlgu paljud oma kultuuritavad (nt koorilaul) ja mitme sajandi vanuse pea täieliku kirjaoskuse.

XIX sajandi rahvuslikul ärkamisajal arenesid koguduste juures hariduselu ja seltsiliikumine. Eesti haritlaste esimese põlvkonna moodustasid valdavalt teoloogid, mõelgem kasvõi Jakob Hurdale või Villem Reimanile. Ühtviisi kõnekas oli toona ja on tänapäeval 1900. aastal Reimani peetud „Koolikõnes“ rõhutatud mõte, et „kool ilma kõlbliku, vaga elu kosutamise kasvatat tarku kelmisid“.

Niisama aktuaalselt kõlab Villem Reimani saja aasta taguses artiklis „Ajamärgid“ esitatud üleskute: „Meie ainsaks, aga äravõitmata läbiaitajaks praegustest kitsikustest ja tuleviku ähvardustest jääb selge arusaamine, mis meie rahva rahule tarvis läheb; visa kultuuratöö, elav ühistunne, kus nõrgad nõrku toetavad ja endid vastamisi tugevaks teevad; tuline isetegevus, mis alati platsi astub, kus riiklik korraldus ja maa omavalitsus meid rappa jätab. Siis tohime põhjusega loota, et kord jälle lahedamaid aegu ja vabamaid päevi jõuame näha saada.“

Samast idealismist innustatuna asutasid Tartu Peetri koguduse liikmed 1906. aastal venestusaega trotsides oma lastele emakeelse algkooli ning samadest põhimõtetest kantuna käivad sada aastat hiljem selle kooli taastamistööd luterliku erakoolina. Ring on täis saanud.

Demokraatlikus ühiskonnas esindavad nii kirik kui kohalik omavalitsus ühe ja sama kogukonna liikmete tahet paremale elukeskonnale, sh haridusele. Haridusvaldkonnas keskendub kiriku kui nn vabakonna institutsiooni tegevus peaaesjalikult era- ja vabaharidusele, leides väljundi konfessionaalsete eraõppeasutuste¹ (formaalharidus) tegevuses ja elukestva täiendõppe (mitteformaalharidus) võimaluste pakkumises. Selliselt saab kirik kui traditsioonikandja olla kohalikule omavalitsusele usaldusväärseks, aga ka teed näitavaks partneriks väärtuspõhise hariduselu edendamisel.

Kogukonnakeskse kristliku haridusparadigma on ilmekalt sõnastanud religioonipedagoogika teoreetik Parker Palmer. Palmeri meelest nõuab tõeline õpetamine ja õppimine ühiskonda, mis on avatud uuenemisele, ja näeb hariduse tegeliku keskmena sidusta-

mise võimet. Oma töödes esitab ta mitmeid hariduskogukonna mudelid, mis konkretiliseerivad tema kesket kontseptsiooni õpetamisest – õpetamine on keskkonna loomine *tõe poole pürgivale kogukonnale*.

Ta selgitab: „Tõe kogukond on võrdpilt teadmiste süsteemi ja teadmise viisi kohta, mis hõlmab kogu olemise suurt võrgustikku, millest me kõik sõltume ja millega seotud olemine mitte ei takista, vaid toetab mõistmist.“² Inimväärikust ja inimelu pühadust austava n-ö tõe kogukonnani jõudmine tähendab kiriku seisukohast väga praktilist ning järjekindlat tööd, leidmaks väljundeid, et üha laiapõhjalisemalt kujundada kohaliku kogukonna haridusmaastikku.

Ära ei tohi unustada ka elukestva õppe vajalikkust XXI sajandi maailmas. Enam ei õpita sellina meistri juures, et siis vanuigi ise meistriks saada, ega tõusta koolipingist, et teha kogu ülejäänud elu ühte ja sedasama tööd. Elukestev haridus, sh täienduskoolitus ja ümberõpe, on muutunud meie ühiskondliku toimimise vahetuks osaks ning just siin mängib olulist rolli kogukond, sh kirik.

Kasu kogudusele

Luterliku kirikureformiga kaasnes ka arusaam, et iga koguduseliige peaks ise suutma jumalasõna uurida ning seeläbi ennast harida ja targemaks saada. Tänapäeval on vastav äratundmine üpris loomulikuna levinud kõikidesse konfessioonidesse ning seega saame koguduse kasutegurit vaadeldes esimese alapunktina rääkida otsesest kasust haritud koguduseliikmete näol.

¹ Erakooliseadus § 12 (5): Erakoolis võib anda konfessionaalset usuõpetust erakooli nõukogu kehtestatud tingimustel ja korras. Konfessionaalse usuõpetuse õppimine on vabatahtlik.

² Palmer, Parker. 1998. *The Courage to Teach. Exploring the Inner Landscape of a Teacher's Life*. San Francisco: Jossey-Bass Inc, lk 89jj.

Esimese punktina on tegu institutsioonisese haridusega, kus mitmesuguste formaatide kaudu (levinumad neist on pühapäevakool, leeri- ehk konfirmatsiooniõpetus, esimeseks armulauaks ettevalmistumine jne) haritakse koguduse (üldjuhul nooremaid – kas siis vanuselt või kogudusliku kuuluvuse suhtes) liikmeid organisatsiooni väärtushinangute, ajaloo ning struktuuri osas. Üldhariduslikus plaanis saab väita, et tegu on väärtusharidusega, mis seisab Eesti kontekstis hetkel üldharidusest (kus küll samuti räägitakse väärtuskasvatusest, kuid selle juurde me veel jõuame) eraldi ning annab inimesele pigem kogukondlikku kuuluvustunnet.

Seega saabki esmase kasutegurina säärasest hariduslikust vormist välja tuua kogudusliku osadustunde kasvatamise läbi tegevuste ja tundmuste teadliku mõtestamise.

Teine oluline aspekt on elukestev õpe. Kogudusel on võimalik ja vajalik pakkuda mitmesuguseid õpetuslik-kasvatustikke tegevusi terve inimese elukaare vältel ning seega on kasutegur kahepoolne. Ühelt poolt kiriku soov olla inimese kõrval ja teisalt inimese võimalus ennast harida väärtuspõhises keskkonnas. Tavapärast on kirik olnud kõikide inimese elu üleminekuhetkede tunnistajaks (sünd, täiskasvanuks saamine, abiellumine, surm) ning niisamuti on sellega kaasas käinud ka vastavateks elusündmusteks ettevalmistamine. Tänapäeval on ettevalmistus saanud lihtsalt veidi teistsuguse vormi ja sisu. Näiteks kui eelnevalt ei olnud tarvis noori niivõrd ette valmistada pereeluks, kuna elati nii ehk naa põlvkonniti koos, siis tänapäevase individualiseerumisega osutub oluliseks ehk just selliste tugiteenuste pakkumine nagu seda on beebiring või noorte rasedate kooskäimised.

Toome siinkohal välja vaid mõningad tegevused, mida kogudusel on võimalik oma liikmetele elukaare jooksul pakkuda:

- a) Lastele
  - Pühapäevakool kui tavapärase vorm
  - Pikapäevarühm
  - Teemaatilised lastepooltunnid (nt kiriku- ja kalendriaasta pühad)
  - Erinevad teemaringid
  - Kirikukoolid
- b) Noortele
  - Leerikursus
  - Teemaõhtud
  - Erinevad palvuste formaadid
  - Kirikukoolid
- c) Noored täiskasvanud
  - Loengud
  - Leerikursus
  - Sportimisvõimalused
  - Eneseotsingud läbi palvuste jne
  - Erinevad palvuste formaadid
- d) Noored vanemad
  - Peregrupid
  - Beebiringid
  - Lastehoid
- e) Keskealised
  - Hariv klubiline tegevus
  - Uute teadmiste otsimine
- f) Vanemad
  - Harjumuspärane vorm
  - Mitmesugused tegevused

Kõige raskem huvigrupp on elukaare perspektiivist lähtudes tõenäoliselt noored, kuna eriti linna kontekstis on kohalikul omavalitsusel ka palju teisi partnereid, kellega koostööd teha. Seega on tegu võimalusega soodustada ja arendada ka linnades kirikute ning kohaliku omavalitsuse vahelist koostööd, et soodustada kristliku väärtuskasvatuse mõju noorsootööl, mis omakorda on kahepoolse kasuteguriga nii väärtuskasvatustikus kui koguduse kasvuplaanis.

Elukaare tegevusi ei ole alati mõistlik lahendada vanuse alusel. Lapsed ja nende vanemad moodustavad omakorda perekondliku terviku,

seega on üheks heaks võimaluseks pakkuda tegevusi paralleelselt nii lastele kui nende vanematele ja soodustada peretegevusi. On ju perekond kui institutsioon muutumas meie hektilises ühiskonnas nõrgemaks ning seetõttu on läbi perekonna toetamise võimalik tugevdada kogukondlikku kuuluvust nii koguduse kui kohaliku kogukonna tasandil.

Vanemate inimeste jaoks on kogudus muutunud millekski harjumuspäraseks ja turvaliseks, mistõttu on tegu hea keskkonnaga, kus ka neil vaim ärgas hoida.

Kolmandaks hariduse vormiks, mida kohalik omavalitsus ja kogudused üheskoos pakkuda saavad, on üldharidus konfessionaalsete eraõppeasutuste vormis. Taas on kahepoolne kasutegur ilmne ning koguduse suunal tuleb kindlasti mainida koguduse kasvamist nii liikmete kui iseenda harimise läbi. Kool on kasvulava mitte ainult õpilastele, vaid võimaldab kasvada ka õpetajatel ning kooli pidajatel. Eriti selgelt joonistub see välja käesoleva ajastu õhkkonnas, kus konfessionaalseid koole on tekkimas nagu seeni pärast vihma ning kahepoolse koostöö vormid alles kujunemas.

Kindlasti on kasulik uue haridusasutuse loomisprotsessi kaasata mitmed osapooled, et kõikihõlmav kasutegur kenasti välja joonistuks. Üldharidusasutuse tegevustes osalemine võimaldab kirikul laiemalt levitada kristlikku väärtuspõhist maailmapilti, laiendada inimeste nägemusi religioossusest ja aidata kaasa kiriku kuvandi paranemisele. Täpsemalt saab selle kohta lugeda järgmises alapunktis.

Neljäs ja mitte vähem oluline kasutegur on finantsiline. Pakkudes kogudustele kuuluvatel pindadel võimalust huvi- või kultuurihariduseks, on ühelt poolt vajadusel võimalik selle pinna eest küsida nii rahalist kui vaba-

tahtlikku vastupanust. Teiselt poolt aga täide-takse olemasolevad ruumid tegevusega, mis võimaldab kasutada pindu otstarbekalt, kütta inimesi, mitte tühja ruumi, ning seega hoida ka hooned funktsionaalselt toimimas.

Väga raske on välja tuua eraldi kasu kogudusele, kuna kasutegur on pidevalt kahesuunaline. Pakkudes inimestele võimalust seesmiseks ja vaimseks kasvamiseks, kasvatab kirik ühtlasi enda liikmeskonda, täidab misjonikäsku ja on inimesele tänuväärseks toeks.

Kasu kohalikule omavalitsusele

Kirik esindab oma olemuselt ja organisatsioonivormilt kohalikku kodanikualgatus. Ajalooliselt välja kujunenud organisatsioonikultuur ja struktuur annab kirikus vabakondlikule initsiatiivile vajaliku hoo ja organisatoorse taristu. Loomulikult eeldab see võimekaid eestvedajaid kiriku enda ridadest. Haridusvaldkonna kontekstis on lisaks tehatahtmisele oluline ka oskusteabealane võimekus.

Haridus on alati olnud traditsiooniliste kirikute üks tegevusprioriteet, suuremal osal neist on konfessionaalset teoloogilist kõrgharidust pakkuvad õppeasutused (seminarid), kus lisaks klerusele koolitatakse ka sotsiaalse ja haridusvaldkonna spetsialiste³. Ühtaegu on enamik traditsioonilisi kirikuid kujundanud oma seisukoha seoses üldhariduse andmisega, mida võib väljendada ka konfessionaalne käsitlus religiooniõpetusest. Nõnda on haridustöö ja usundiõpetuse temaatika tervikuna olnud ka Eesti Kirikute Nõukogu üks olulisemaid töövaldkondi organisatsiooni asutamisest alates.

Selliselt on kirikud kohalikule omavalitsusele formaalhariduse ja nn elukestva õppe

³ Tasub mainida, et Eesti vanim järjepidevalt tegutsenud erakõrgkool on EELK Usuteaduse Instituut.

Peetri kooli õpetajate pere 1922. aastal, laua taga koolijuhataja Johan Jänes

vallas usaldusväärseteks, ajaproovile vastu pidanud partneriteks. Vähetähtis pole siinkohal ka tõsiasi, et avalikkuse usaldus kiriku kui institutsiooni vastu tugineb eelkõige hoolivusele ja omakasupüüdmatutele ootustele ehk ühiskasu nimel tegutsemisele.

Traditsioonilised kirikud kannavad endas sajandite kultuuripärandit. Kiriku osalus hariduselu mitmesugustel tasanditel – eralaste-

aiast eakate õpiringideni – panustab seega otseselt kohalike kultuuritraditsioonide kestmisel ja kinnitab kogukonnaliikmete elavalt oma (kristliku) pärandkultuuriga. Selles juurdub kogukonnaliikme sotsiaalkultuuriline identiteet – mõistmata iseenda kultuuritausta, pole võimalik mõista ka endast erinevat. Seda rõhutab ka 2010. aastal kinnitatud uus riiklik põhikooli õppekava, mis

käsitleb kasvatust kui õpilase suhete kujundamist teda ümbritseva maailmaga. Õppekava käsitluses eeldab edukas väärtuskasvatus kogukonna (koolipere, õpilase ja perekonna) vastastikust usaldust ja koostööd. Selle koostöö kontekstis peaksid oma partnerlust käsitlema ka kirik ja kohalik omavalitsus. Paljude teiste muutuste seas on uuenenud õppekavasse esimest korda lülitatud usundiõpetus, senisest suuremat rõhku pannakse kohaliku kultuuriloo ja nn omakultuuri tundmaõppimisele.

Kirikul on olemas tugev kompetents, mis puudutab riiklikus õppekavas mainitud väärtuspõhist ja lapsekeskset haridust, küsimus on, kuidas kohalik omavalitsus suudab seda kompetentsi parimal moel kasutada ning kas seda võimalust üldse silmas peetakse. Seega võiks esimeseks ühiseks tegevuseks olla üksteise kui partnerite märkamine ning ühiste siduspunktide paberile panek. Kogudustel oleks kindlasti tunduvalt lihtsam teha tööd nii laste kui noortega, kui kirikus pakutavad tegevused oleks samasugusel määral kohaliku omavalitsuse poolt toetatud kui teised laste- ja noorteasutused.

Oluline on seega üheskoos üle vaadata kogukonna valupunktid ning otsida neile lahendusi, milleks võivad olla näiteks eelpoolmainitud tegevused või nende edasiarendused, vastavalt kohalikele vajadusele. Konkreetset tegevused saavad laialt varieeruda, sõltuvalt sihtgrupist, huvisuundadest ja eesmärgist.

Kiriku ja kirikuga seotud vabakondlike organisatsioonide pakutud hariduseluväljundid mitmekesisustavad kohaliku haridusmaastikku ja loovad alternatiive olemasolevatele. See omakorda on arenenud demokraatia tunnuseks, mis tähendab huvide, seisukohtade ja vaadete paljusust. Iga kirikust lähtuv

haridusuuenduslik kodanikualgatus, mis panustab kohaliku elukeskkonna paremaks muutumise, väljendab otseselt kogukonnaliikmete tahet ehk hääletamist tegude kaudu ja väärrib asjakohast mõistmist (ehk kaasamist) ka kohaliku võimu poolt.

Teisalt võivad vanemad soovida, et nende lapsed saaksid teistsugust haridust kui avalikus haridussüsteemis antakse. Avalik haridussüsteem on seotud teatud tüüpi religioossete, moraalsete või ideoloogiliste arusaamadega või rõhutatult sekulariseeritud. Avalikes koolides antav haridus on standardiseeritud ja ühtne, kuid mida ühtsem on haridussüsteem, seda suurem hulk vanemaid soovib oma lastele pakkuda alternatiive. Riik ei ole võimeline kõiki erisoove rahastama, seetõttu saavad vastavat haridust pakkuda ikkagi erakoolid.⁴

Haridus on avalik teenus (hüve), mille lepingulisest delegeerimisest võidab kohalik omavalitsus ka majanduslikus mõttes. Käsitledes kiriku osalust üldharidusvaldkonnas kõige tõenäolisemast ehk erakooli perspektiivist, tuleb arvestada, et Eesti haridussüsteemi riiklik rahastamine lähtub õpilase vajadustest (st raha liigub õpilasega n-ö kaasa). Kõiki koole koheldakse võrdselt, sõltumata omandivormist. Seega moodustavad ka eraõppeasutuse tuludest sarnaselt munitsipaal- ja valla- või linnaeelarvest⁵.

Piltlikult öeldes: delegeerides hariduse kui avaliku teenuse pakkumise erakoolile, säästab kohalik omavalitsus koolivõrgu eksploatatsioonikuludelt (koolihoonete rajamine ja ülevõrdamine) ja tagab samas – eelkõige tänu riiklikult korraldatud välishindamissüsteemile (mh koolituslubade väljastamine) – kvaliteetse hariduse andmise. Tulemuseks on õpilase huvidest lähtuv ja tõhusalt korral-

⁴ Anu Uritam. 2010. „Õigus haridusele – kas tasu eest või tasuta?” Riigikogu Toimetised, nr 21.

⁵ Erakooliseadus § 22.

datud hariduselu. Tähendab ju õigus haridusele kodaniku- ja poliitilise õigusena seda, et riik peab võimaldama koolide rajamist.

Mida ja kuidas ühiselt teha

Koostöö haridusvaldkonnas eeldab kiriku või kohaliku omavalitsuse algatust. Kriitilise tähtsusega on ka kohaliku omavalitsuse poliitiline tahe. Viimane tähendab eelkõige vajaduse tajumist, mis võib olla tingitud näiteks demograafilisest olukorrast (vajadus lasteaia- ja koolikohtade järele linnas või vallas), koostöö majanduslikust otstarbekusest või kodanikualgatuse käsitlemisest valijaskonna tahtväljendusena. Igal juhul on koostöö eelduseks kiriku kontseptsioon sellest, mida ja kuidas soovitakse kogukonna hariduselus muuta.

Vabakonna ja valitsussektori koostööd iseloomustab viimase seisukohast kaasamise hea tava.⁶ Sellest põhimõttest lähtuvalt kaasavad valitsusasutused huvirühmi ning avalikkust neid puudutavate otsuste kujundamise, et tagada otsuste parim võimalik kvaliteet ning legitiimsus. Juhindutakse põhimõttest, et mida suurema mõjuga on otsus, seda suurem peaks olema osalemisvõimalus.

Ülekantuna kohaliku omavalitsuse tasandile peaks kirik olema üks koostööpartneritest kohaliku arengukava, sh hariduselu puudutava materjali väljatöötamisel. Ühine kavandamine ja strateegiline planeerimine on eelduseks ühiste lahenduste leidmisele. Teisiti pole võimalik tunda õppida vastastikuseid ootusi ega võimalusi ja vajadusi. Eeldusena peab kirik astuma praktilisi samme kohalikus hariduselus (st väljaspool omaenda struktuuri), et tekiks vajadus saada kaasatud

ning kujuneks otsustusprotsessides osalemiseks tarvilik oskusteave.

Olles kaasatud hariduse kui avaliku teenuse delegeerimisse, on kiriku ja kohaliku omavalitsuse koostöö korralduslikuks väljenduseks mh ühisprojektide ja -investeeringute kavandamine ja elluviimine. Vastastikune usaldus teeb võimalikuks ka tulemusliku koostöö kolmandate osapooltega, näiteks riigiasutused, rahvusvaheline koostöö, avalik-õiguslikud ülikoolid.

Erilise tähtsusega peaks kiriku osalusel tegutseva eraõppeasutuse (lasteaed, kool) jaoks olema koostöö teiste era- ja munitsipaalõppeasutustega samas kogukonnas (linnas, vallas). Selle praktiliseks väljundiks võib olla osalus kohalikes kooliühendustes, spetsialistide (õpetajate) vahetusprogrammid, üksteise kogemustest õppimine, ühine õppematerjalide väljatöötamine, koordineeritud suhtlemine kohaliku omavalitsusega jne.

Analoogia kehtib ka kultuuri- ja huvihariduse, täiend- ja ümberõppe puhul, kuigi siin võib koostöö toimida ka mitte nii struktureeritult, vaid isegi lihtsalt mitmesugustest detailidest välja kasvava huvitegevuse kombel. Näiteks võib kirik pakkuda lastele kiriku- ja rahvakalendripäevade eakohast tutvustamist koos käelise tegevusega, kohalikud üldhariduskoolid ja koolieelsed lasteasutused saavad seda kasutada oma õppekalendri osana.

Kahepoolse kasuteguri saab tegelikult laiendada kolmepoolseks – inimene, kogukond ja kirik. Kui rääkida sellest, kuidas ja mida ühiselt teha, siis tuleb esmalt kindlasti rõhutada kõikide osapoolte soovi ja valmidust näha üksteises võrdseid partnereid. Koostöö ei saa toimida koostöö enese pärast, oluline on ühine eesmärk, mida tahetakse saavutada kogukonna kui terviku hüvanguks.

---

⁶ *Kaasamise hea tava. 29.12.2011.*
<http://valitsus.ee/et/riigikantselei/kaasamine-jamojude-hindamine/kaasamise-hea-tava>

Ohud ja riskid koguduse ja kohaliku omavalitsuse koostöös

Üheks peamiseks hariduskoostööd tõkestavaks teguriks võib kiriku ja kohaliku omavalitsuse puhul saada ebaselgus vastastikustes ootustes. Kiriku haridus- ja sotsiaaltöö kontekstis võivad probleemkohaks osutada eelarvamused kiriku tegevusvaldkondade ja -eesmärkide suhtes (näiteks skeptiline hoiak, et „kirikus tehtav on üks ajupesu kõik“). Ka need eelarvamused tuleks avalikus ruumis lahti rääkida – kas ja miks on need tekkinud, kas ja kui palju tõeks võivad osutada. Piltlikult öeldes: kirik peab õigeid ja vajalikke asju tegema nõnda, et neid avalikkuses sellistena ka mõistetakse. Ses osas on määrava tähtsusega kiriku kui terviku avalik kuvand ja selle teadlik kujundamine.

Eelpool öelduga seostub tõsiasi, et kõik, mis puudutab haridust, on avalikkuse teravdatud tähelepanu all. Seega on hädavajalik, et kirikust lähtuv haridusalane kodanikualgatus tugineks läbimõeldud strateegiale ning seatud eesmärgid oleksid realistlikud ja saavutatud, vastates ühtlasi kogukonna vajadustele. Vastasel juhul on tulemuseks olukord, mille eest hoiatab Uue Testamendi tähendamissõna Lk 14:28–30: „Sest kes teie seast, tahtes ehitada torni, ei istuks enne maha ega arvutaks kulusid, kas tal on kõik vajalik selle lõpetamiseks? Muidu juhtub, et kui ta aluse on rajanud ja ei suuda lõpetada, hakkavad kõik pealtnägijad teda pilkama: See mees hakkas ehitama, aga ei suutnud lõpetada!“

Õhinast üksi jääb väheks, tarvis on kaasata kogu kättesaadav oskusteave.

Läbimõeldud haridusalgatuse lahutamatuks osaks on koostöös kohaliku omavalitsusega vajaliku tulubaasi tagamine. Seejuures peavad nii kirik kui kohalik võim arvestama teatava finantsriskiga, mida aitaksid maan-

dada analüütiline eelarvestrateegia (näiteks erakooli finantseerimismudeli koostamine) ja võimalikult laiapõhjaline tulubaas. Hoiatavaks näiteks selle kohta, kuidas poliitilise tahte puudumine võib kohaliku omavalitsuse puhul väljenduda talle seadusega pandud kohustuste eiramises, on Tallinna linnavalitsuse käitumine lähiaastatel (2011–2012). Tallinna linnavalitsus lõpetas erakoolidele riiklikult ettenähtud (Erakooliseadus § 22) pearaha tasumise. Selle tulemuseks on kohtuvaidlused erakooli pidajatega ning planeeritav, 2013. aastast jõustuv muudatus hariduskorralduses, mille kohaselt erakoolidele tegevustoetuste eraldamine muutub vahetult haridus- ja teadusministeeriumi ülesandeks. Kirikust lähtuv haridusalgatus peab ühtaegu arvestama poliitilise ebastabiilsusega kohalikul tasandil ning võimalike muudatustega riiklikus hariduspoliitikas. Selle aluseks on väliskeskonna muutumise (näiteks demograafia, majanduse areng, muudatused kohaliku omavalitsuse arengukavas) kohta süsteemse info kogumine ja sellele vastavalt oma tegevuse parandamine.

Parimad näited juba toimivast koostööst

Tartu linnavalitsuse ja kohalike kirikute haridusalase koostöö üheks tõestuseks on 1991. aastast eraõppeasutusena tegutsev (ja pidevalt laienev) Katoliku Hariduskeskus.

Toetust on linnavalitsuse poolt kogenud ka käesoleva kogumiku väljaandmise ajal asutatav Tartu Luterlik Peetri Kool. Kooli pidajaks pürgiva MTÜ Tartu Luterlik Peetri Kool ja linnavalitsuse konsultatsioonide tulemusena on tulevase erakooliga arvestatud linna eelarve koostamisel, Tartu Kultuurkapitali juurde on asustatud Peetri kooli toetusfond. Ühtaegu on Tartu linn toetamas EELK Tartu

Peetri kogudust ajaloolise koolihoone taastamisel.

Vähetahtis pole asjaolu, et tulenevalt vajadusest täiendavate lasteaiakohtade järgi, maksab Tartu linnavalitsus eralasteaia pidajatele arvestatava suurusega ühekordset investeeringutoetust.

Väga hästi toimivad EELK Tartu Ülikooli Jaani koguduse rahva- ja kirikukalendri tähtpäevadele pühendatud lastepooltunnid, kus osalevad Tartu linna lasteaedade ja algkoolide lapsed.

Vanalinna Hariduskolleegiumi ja Toomkooli koostöö. 2012. aastal alustas kristliku erakoolina tegevust Tallinna Toomkool. Sellele eelnes koostöö munitsipaalõppeasutustega. 1. septembril 2011 alustas õppetööd kaks 1. klassi – üks poiste ja üks tüdrukute klass. Kokku asus õppima 26 õpilast. Õppetöö algas Püha Miikaeli Kooli juriidilises alluvuses ja tihedas koostöös Vanalinna Hariduskolleegiumiga, mis on Tallinna linna munitsipaalkool.

ruumi puudusel üksikuis klassides.

Seega on käisoleval 1915/16 aastal koolis õpilasi:

Klass	Üldaar	7 a	8 a	9 a	10 a	11 a	12 a	13 a	14 a	15 a	16 a	17 a	Harjumine vastas	Usk ev luteri	Rahvus Eestlasi	Õpilase laase isa, ema juures	õppimise juures
I	60	1	6	18	21	10	3	1	-	-	-	-	9,8	60	60	58	2
II	60	-	1	5	14	20	15	3	1	1	-	-	11,0	60	60	57	3
III	50	-	-	-	1	7	26	11	4	1	-	-	12,3	50	50	45	5
IV	32	-	-	-	-	2	7	11	8	4	-	-	13,1	32	32	32	-
kokk ku	202	1	7	23	36	39	51	26	13	6	-	-	11,3	202	202	192	10

Vanemate elukutse järel oli koolis õpilasi:

Klass	Kaup- mehi	Talu- mikke	Popse	Põllu- töölisi	Käsi- töölisi	Töö- lisi	Amet- mikke	Muid	Kokku
I	4	-	-	2	27	23	3	1	60
II	11	1	-	2	29	13	3	1	60
III	2	3	1	1	18	22	2	1	50
IV	3	-	-	-	12	12	4	1	32
kokk ku	20	4	1	5	86	70	12	4	202
%	10%	2%	1%	2%	43%	35%	5%	2%	100%

Vaimuliselt puudulikke lapsi aasta jooksul koolis ei ole olnud, defektsetest on olnud koolis üks lumbriak õpilane.

Koolikohustus Tartu linnas ei ole onaksee kõik õpilased käivad koolis nende vanemate vabal soovil.

Käisoleva õppeaasta kevadel lõpetasid kooli täielise kursuse ja said kooli lõputunnistuse 16 õpilast, kursuse lõpetamata lahkus kooli viimasesse klassis 11 õpilast, teiseks aastaks viimasesse klassi kordama jäi 3 õpilast.

Surma juhte kooli õpilasperes aasta jooksul ette ei ole tulnud.

- Õppe ja kasvatus töö
1. Õppetöö algas koolis 17. augustil 1915. aastal ja lõppis 17. mail 1916. aastal. Töö algas kogu aasta jooksul kell 9 hommikul. Tegelikke õppepäevi aastas oli 185 päeva.
  2. Töö seisakut aasta jooksul ette ei ole tulnud, vaid õppe töö vältas pidevalt kogu kooliaasta.

TAHAME TAASTADA LUTERLIKKU HARIDUS- TRADITSIOONI

Triin Käpp
Külvi Teder
Tarvo Siilaberg

Artikkel ilmus esmakordselt 6. novembril 2012 Tartu Postimehes.

Läinud aasta oktoobris kogunes Tartus Peetri koguduse õpetaja Ants Toominga eestvõttel seltskond mõttekaaslasi, kes olid innustunud ideest taastada Peetri kiriku juures tegutsenud Peetri kool luterliku erakoolina (lasteaed ja põhikool).

Alustada on tulnud nullist, sest omaaegse Peetri kooli oli Nõukogude okupatsioonivõim 1940. aastal likvideerinud ja kirikule kuuluv ajalooline koolihoone on üsna troostitus olukorras. Peetri kool asutati 1906. aastal Peetri koguduse eestseisja Heinrich Koppeli initsiatiivil ja koguduseliikmete annetuste toel, ajendatuna Tartu eestlaskonna soovist tagada oma lastele emakeelne ja kristlikel väärtustel põhinev haridus. 2011. aasta lõpul Peetri kooli taastamiseks moodustatud MTÜ Tartu Luterlik Peetri Kool liikmeskonda

kuulub tosinkond inimest, kellest enamikul töökogemus haridussüsteemist, elav suhe Eesti Evangeelse Luterliku Kirikuga (EELK) ja teoloogiline kõrgharidus. Valminud on kooli arengukava, käivad läbirääkimised koolihoone kasutusele võtmiseks.

Ajaloost tänapäeva

Peetri kool seab oma missiooniks toetada perekondi laste kasvatamisel, lähtudes kristlikust eetikast ja eesti rahvuskultuurist. Kristluse all mõistame luterlikku traditsiooni ja oleme seotud EELKga. Selliselt on luterlik Peetri kool õppeasutus, kus konservatiivseid ehk ajaproovile vastu pidanud väärtusi soovitakse vahendada innovaatiliselt ja tänapäeva metoodikat kasutades. Miks peaks 21. sajandi Eesti kool oma tegevuse alustena rõhutama

rahvuskultuuri ja luterlikku traditsiooni? Iga uus põlvkond jätkab oma tunnetuslikku keskkonda kujundades sealt, kus eelkäijad on lõpetanud. Eestlaste ajaloos on luterlusel olnud oluline ja sageli määrav roll kultuuri ning hariduse edenemisel. Olgugi et seda püüdis kummutada Nõukogude okupatsiooni ajal massiivses tiraažis ilmunud ateistlik kirjandus. Luterlikule traditsioonile oleme võlgu paljud oma kultuuritavad (nt koorilaul) ja mitme sajandi vanuse pea täieliku kirjaoskuse. 19. sajandi rahvuslikul ärkamisajal arenes koguduste juures seltsiliikumine, eesti haritlaste esimese põlvkonna moodustasid valdavalt teoloogid. Eesti poistele oli ülikooli usuteaduskond pea ainus võimalus saada kõrgharidus. Kirik oli inimese elukaare lahutamatu osa ristimisest matuseni – kust mujalt kui meetrikaraamatutest saab suguvõsa uurija peamisi eluloolisi andmeid oma esivanemate kohta. Eestlased tavatsevad pidada töökust rahvusliku identiteedi osaks, hoomamata, kui palju võlgneme oma püsimise luterlikule tööeetikale, mis rõhutab kohusetunnet, ausust ja ratsionaalsust. Sõjajärgse pagulaskonna koondumiskohtadeks ja rahvusliku identiteedi kandjateks said nii kogudused kui ka üliõpilaskorporatsioonid. Kodumaal oli okupatsioonivõim ühtviisi vaenulik rahvusliku mõtte ja kiriku vastu. Seega pole suurel osal okupatsiooni ajal üles kasvanud inimestel praktilisi teadmisi religioonist ja nad on kirikust võõrandunud. Oleme jõudnud tänapäeva, mil ühiskonna eetilisele kriisile otsitakse lahendusi presidendi tasemel. Tegu on taas aga ülevalt alla suunatud lahendusega.

Miks see kool valida

1900. aastal peetud «Koolikõnes» rõhutas Villem Reiman, et «kool ilma kõlbliku, vaga elu kosutamisetä kasvatab tarku kelmisid». Kristlikku eetikat ja rahvuskultuuri tähtsustav

haridusasutus on 21. sajandi alguse Eestis olulisemgi kui 20. sajandi alguses. Väikerahva rahvuskultuuri püsimine globaliseeruva maailma tõmbetuultes (nt ingliskeelse meediaruumi levik) on üha raskem proovikivi. Postmodernismi ajastul on tavaks rääkida väärtuste suhtelisusest, piirid hea ja halva, aktsepteeritava ja taunitava vahel on ähmas-tunud. Piltlikult väljendudes on postmodernistlik ühiskond edev ja ükskõikne: igaühel on võimalik suurustleda isikliku tööga, mis teisi üsna vähe huvitab. Tänapäevane eurooplane, ka eestlane, ei tea päris kindlalt, kust pärineb tema eetiliste tõekspidamiste miinimum (nt kuldne reegel) ja millesse uskuda. Tundmata iseennast ei suudeta õppida tundma ka endast erinevat. Kokkuvõttes tuleb nentida kummastavat paradoksi: olla 21. sajandi Euroopas konservatiivne, st väärtustada rahvuse ühismälu, tähendab olla radikaalne. Miks peaks keegi valima oma lapsele erakooli, ja veel kristliku erakooli? Hariduse paradigma ei muutu enam aastasadade või põlvkondade vahetumisega, muutused toimuvad meie endi silme all iga päev. 21. sajandi infoühiskonnas ei ole mingit tarvidust lastele teadmisi kulbiga pähe kallata, palju tähtsam on aidata neil kasvada ühiskonnas väärtuslikeks ja hakkamasaavateks isiksusteks. Loomulikult ei oska me vastata küsimusele, millist inimest vajab ühiskond 20 aasta pärast. Kuid me saame seista hea selle eest, et põhiväärtused oleksid paigas olukorras, kus inimkond tehnoloogilises progressis hälbib inimsusest ja valib ennast valikuvabaduses lõhki. Erakool loob võimalused oma laste kasvamisest kaasa rääkida ning olla noortele nende arenguteel toeks. Kristlik erakool annab sellele arengule põhisuuna ja alusväärtused, mille põhjal saab noor inimene oma valikuid sättida, seeläbi kasvada ning ehk ka ühiskonda kasvatada. Ühiskonna moodustavadki inimesed oma väärtuste, tõekspidamiste, valikute ja tegudega. Seega võimaldab kool väärtuskasvatust suunaga alt üles.

Peetri kooli- ja lasteaiapere jõuluteenistuse ja -kontserdi järel Peetri kirikus, 21.12.2015

Tundeerk ja loov laps

Usundiõpetus tugineb koolis luterlikule maailmavaatele ning Pille Valgu usundiõpetuse õpetamise mudelile, pidades silmas loomulikult ka riikliku õppekava eesmärke. Enne maailma religioonide võrdlevat tundmaõppimist peaks laps omandama religioosse kirjaoskuse lähtuvalt konfessioonist, mis on enim kujundanud tema vahetut kultuurikeskkonda. Austades Jumalat, õpitakse austama kogu loodud ja inimväärikat elu. Koolielu korraldamise juhtmõteteks on eesmärgipärasus ja läbimõeldus. Miks on väärtuskasvatus eriti oluline lasteaias? Aju-uuringud kinnitavad, et just esimesed seitse eluaastat on määrava tähtsusega inimese põhiväärtuste ja hoiakute kujunemisel. Koolieelses eas pannakse alus terve ja tervikliku isiksuse arengule, väärtustades õppe- ja kasvatusstööd nii hingelist,

vaimset kui ka füüsilist arengut. Meie eesmärk on, et lasteaiast kooli minev laps oleks hooliv ja hingeliselt tundeerk, ta mõtleks oma peaga, oleks loov ja initsiatiivikas, tal oleks tugev tahe, nii et ta suudab ja oskab oma ideid rakendada. Erakoolis hariduse omandamine pole ammu eelprivileeg. Eesti õpilase vajadustest lähtuv haridussüsteemi rahastamismudel tagab riigi toetuse ka erakoolidele. Kohustuslikule õppekavale eriomast aktsenti lisav luterlik Peetri kool loodab rikastada pikkade traditsioonidega Tartu haridusruumi. Aeg on selleks küps ka koolivõrgu arengu seisukohalt: viimastel aastatel jõudsalt kasvanud sündimus tingib kohtade vajaduse nii lasteaedades kui ka põhikoolides. Seega soovime alustada just lasteaias ja põhikoolina. Et hea nõu on kooli rajamisel kallis, ootab MTÜ Tartu Luterlik Peetri Kool oma ridadesse teotahtelisi mõttekaaslasid haridusvaldkonnast.

abinõu ära võetakse.

Sellepärast nõuame meie:

1. et meie andametunnistuse vabadust mitte ei kitsendata;
2. et meie käest vanemate õigused laste vaimlises kasvatuses
mitte ära ei võeta;

3. et meie koguduse koolis, mis meie ise omal kulul üleval peame, usinõpetuse andmise ja palvepidamise keeld tagasi võetakse. Tartus, 18/5/veebruari 1918 a. (Järgneb 72. allkirja).

Koosoleku juhatajaks valiti koolijuhataja J. Jänis. Osavõttis koosolekust 125 lapsevanemat ja Petri koguduse õpetajad brt V. Lisenschmidt ja A. Laur. Kõik koosviibijad vanemad protestikirjale alla ei kirjutanud.

Ent 25. veebruari kuul päeval 1918 a, saksa sõjavägede sisse marssimisel Tallinnas, langus Eesti Töörahva Valitsus enne kui ta nimetatud märgukirjale vastata sai, ning töö Petri koguduse koolis läks endist rada edasi.

Veebruari kuul 1918. aastal pandi maksma ka Eesti Gregorianuse kalender, nõnda et 1. veebruari asemel kirjutati igal pool kohe 14. veebruar ja vahepealsed veebruari kuupäeva numbrid puuduvad meil käesoleva aasta ajaarvamises.

19. veebruaril 1918. aastal pühitses kool ühes kõigi eesti lastega 100. aastast talurahva orjusest vabastamise mälestuspäeva aktuse ja päevakohase kava ning ettekannetega.

17. mail 1918. aastal korraldas kool ühise rongikäigu rohelistesse Vasula metsa, esmakordselt avalikult eesti rahvusvärvides lipukestega.

USUÕPETUS, USUNDIÕPETUS JA RELGIOONIÕPETUS

Triin Käpp

Artikkel ilmus esmakordselt 8. novembril 2012 portaalis Kirik & Teoloogia.

suõpetus, usundiõpetus ja religiooniõpetus – need on kolm sõna, mille avaldamise korral tavaajakirjanduses võib olla üpris kindel, et saad suurel hulgal komme ja laike või siis dislaike. Ootasin huviga, millised kommentaarid lisanduvad hiljuti Õpetajate Lehes ilmunud ja Postimehe kaudu laiemal avalikkuse ette jõudnud loole kristlikest koolidest... Ja ega tulemus just eriti üllatav ei olnud. Ühe mehe suu oleks tahtnud sulgeda üksnes seetõttu, et ta ei väsinud aina uusi kommentaare avaldamast – tüütuks ja üksluiseks muutusid. Aga muidu oli pilt harjumuspäraselt kirju.

Ma olen ikka tihti mõtisklenud, mis on säärase meeletu umbusu ja võõraviha taga, millega suur osa eesti aktiivsetest meediatarbijatest ülal toodud kolme sõna vastu võtavad. Kas on tegu gondate alguses üldise religiooni-uumi ajal tegutsenud veidi sektantlike liikumiste tagajärjel tekkinud vastuseisu, ikka veel nõukaaja taaga või puhta rumalusega?

Küllap pisut igaühest neist. Kuid kuidas seda muuta? Või kas ongi vaja seda muuta?

Minu esimene reaktsioon sellistele üpris elementaarsetele faktivigadele või tüüpilisele umbusule on tavaliselt olnud: religiooniõpetus koolidesse! Kui ikka inemine on veidi haridust saanud, siis ehk saab ta ka üle sellest surmahirmust usu(ndite) ees, mis paljudest vastavasisulistest väljaütlemistest läbi kumab. Kui nii, siis ikkagi võitlus rumalusega? Kuid üha enam hakkab mulle ka tunduma, et ainuüksi sellest ei piisa. Tegu on siiski inimese enese väärtusbaasiga, millest lähtuvalt ta midagi hindab, milliseid valikuid teeb. Meie väärtushinnangud kujunevad üldjuhul välja lapsepõlves (eriti esimese seitsme eluaasta jooksul) ja kooliajal. Hilisemad muutused on võimalikud, kuid mitte enam nii kerged tulema. Kui omavahel kohtuvad (kas töö- või eraelulises suhtes) kaks väga erinevate väärtustega inimest, siis on väärtuskonflikt kerge tekkima. Keeruline on siinjuures aga see, et tihtipeale nood kaks inimest ei mõista, millega tegu – meie väärtushinnangud moodustavad

suure osa meie identiteedist, mida me aga tihti ei oska metatasandilt analüüsida. See olen ju Mina, aga millest see Mina koosneb? Mille alusel see Mina valikuid teeb? Väärtuskonflikt on identiteetide konflikt ning et seda mõista, tuleks proovida astuda oma partneri kingadesse.

Ja nüüd tagasi alguses toodud kolme sõna juurde. Palju on vaieldud, millist neist viia sisse riiklikusse õppekavasse: mida meie koolis ikkagi tohib või võib õpetada või peab õpetama? Nagu eelpool mainisin, kujuneb inimese väärtusbaas eelkõige kooliajal või veel varem – kodus ja lasteaias. Seega on nii koolil kui lasteaial suur roll kaasa rääkida ka selles, millise maailmavaatelise ja väärtushinnangulise pagasi laps endaga ellu kaasa võtab. Riiklik õppekava sätestab neutraalsel põhjal oleva usundiõpetuse, milles kõiki usundeid käsitletakse võrdselt ning võrdlevalt. Samas võttis hiljuti Vanalinna Hariduskolleegiumi direktress Kersti Nigesen sõna, et säärane usundiõpetus ei ole siiski õige, vaid see võib inimest pigem kahjustada. Tooksin siinkohal välja aga ka veel kolmanda alternatiivi, mida saavad küll Eesti Vabariigi kontekstis rakendada vaid vastava suunitlusega erakoolid.

Leian, et hea kool peaks igakülgset toetama lapse arengut ja seega lähtuma ka lapse enda võimetest ja vajadustest. Ühe tuntuima laste psühholoogiaga tegelenud teadlase Lawrence Kohlbergi kõlbelise arengu teooria kohaselt on kuni kolmeteist-aastaste laste jaoks tarvilikud konkreetseadused ja reeglid. Alles teismeeas suudetakse näha ühiskonda laiemalt ning mõtestada üldinimlikke norme ja väärtusi. Teine tuntud mees antud vallas on Jean Piaget,

tema kognitiivse arengu teooria kohaselt tekib lastel umbes kaheteistkümnepäevase vanuses abstraherimisvõime, suutlikkus näha ja mõista asju abstraktselt, neid klassifitseerida ja omavahel suhestada. Kõige selle valguses tundub mulle oluline, et kuni teismeeani võimaldatakse lapsel tundma õppida tema oma konkreetset väikest ühiskonda, mille moodustavad tema pere, tema kool ja tema lähem ümbruskond ning mille hulka siis kristlikus vaimus kuulub ka mingi konkreetne kirik, konkreetne uskkond. Seega pean igati õigeks anda algklassides võimalusel usuõpetust, tutvustada lapsele tema enda usku – lapse eest vastutavad tema vanemad, seega siis ka tema vanemate usku. Alates teismeeast peaks aga olema kohustuslik tutvumine teiste uskude ja usunditega – minnes kontsentriselt seest väljapoole. Esmalt teised kristlikud uskkonnad, seejärel monoteistlikud usundid ning sealt edasi juba kõikide muude usundite ja uskumisviiside juurde (kõik see, mida ka riiklik õppekava sätestab). Niimoodi järk-järgult, samm-sammult arenedes on võimalik kujundada lapses terviklik maailmapilt, mis annab talle konkreetseid juured ning kasvatab peale võra, millega hakkama saada meie pluralistlikus globaalkülas. Tsiteerin siinkohal ka põhikooli riikliku õppekava sihiseadet: „Põhikoolis on õpetuse ja kasvatuse põhitaotlus tagada õpilase eakohane tunnetuslik, kõlbeline, füüsiline ja sotsiaalne areng ning tervikliku maailmapildi kujunemine“.

Loomulikult tuleks nii usu- kui usundiõpetust anda normaalses tänapäevases kastmes, kuid kas ei tuleks seda mitte teha ka nt keemia või kehalise kasvatusesega?

*Peetri kooli õpetajad 1931. aastal kooli 25. sünnipäeval.
Keskkel kellaspepp Eduard Kivastiku – Peetri kooli ühe rajaja – portree, mis koolile sünnipäevaks kingiti*

Õppekavad.

Rahvahääletamise korras 17, 18 ja 19. veebruaril 1923. aastal pannakse maksma usuõpetuse tunnid kõigis avalikes algkoolides. Selle tagajärjel muudab Haridusministeerium algkoolide tunnikava, võttes sellesse kahe usuõpetuse tundi iga klassi kohta ja vähendates emakeele tunde algkooli kolmandas klassis ühe nädalatuuni võrra.

Järgi õpetatakse 1923/24 õppeaastal koolis:

Õppeained 1923/24.	Nädala tundide arv:				Kokku koolis
	I klass	II klass	III klass	IV klass	
Emakeel.	6	6	5	5	22
Kodulugu	3	3	3	-	9
Usuõpetus	2	2	2	2	8
Matemaatika	5	5	5	5	20
Looduslugu	-	-	-	4	4
Geograafia	-	-	-	2	2
Ajalugu	-	-	-	2	2
Saksa keel	-	-	4	4	8
Joonistamine	2	2	2	2	8
Õhuvõimlemine	2	2	2	2	8
Laulmine	2	2	2	2	8
Õppematerjalid	2	2	2	2	8
Nädalatuund:	24	24	27	32	107

Kõik õppeained on õpilastele sunduslikud, peale usuõpetuse, mille tunnid korraldatakse siis, kui vähemalt 15 õpilase vanemad soovi on avaldanud, et nende lastele usuõpetust koolis antakse.

Peale avaldatud tunnikava võimaldas Tartu linnva koolivalitsus oma eritase eest sisse seada ühe ühise koorilaulu tunni nädalas mitmehäälsel laulmise ja üldise laulmise tarapinna tõstmise sihtiga.

Õpilased.

Kooliaasta alguseks on soovi avaldanud kooli sisseastumiseks 52 õpilast, neist on vastu võetud 44 õpilast, vastuvõtmata jäänud 8 õpilast hilise ilmumise tõttu, sest et need maal kajast käisid ja õigeks ajaks linna ei ilmunud.

KELLE HUVE ESINDAB ERAKOOI?

Tarvo Siilaberg

Artikkel ilmus esmakordselt 25. augustil 2013 Postimehes.

Igav õppeaasta on Eesti haridusmaastiku jaoks märgilise tähendusega – võrreldes varasematega alustab erakordselt palju uusi erakoole. Tänavu koolitusluba taotlenute hulgas oli neid lausa üheksa. Selliste arenguteni viinud tõukejõude on püütud põhjendada soodsa seadusandliku kontekstiga. Kuid sellest ei piisa. (Era)kooli loomiseks tarvilik idealismi, ettevõtlikkuse ja teadmiste koostoime on hoomatav ja mõistetav üksnes asjaosalistele.

Mis siiski on viinud eraõigusliku haridus- initsiatiivi tõusuni? Näib, et Eesti ühiskonnas on üldisem otsingute aeg, millest ei saa jääda puutumata ka hariduselu. Mida ühetaolisem ja ühesuunalisem on munitsipaal- ja riigikoolides antav haridus, seda suurem hulk vanemaid soovib oma lastele pakkuda alternatiive. Seda suurem hulk on ka õpetajaid, kes on väsinud silmitsi seismast end taastootva formalismiga haridussüsteemis ja tahaksid teha „midagi tõelist“. Riigi ja kohalike omavalitsuste poolt peetav koolivõrk on tervikuna seotud teatud tüüpi kinnistunud arusaamadega (eetilised, ideoloogilised) või nt rõhutatult sekulariseeritud. Riigi seisukohast pole

võimalik (ega ka vajalik) kõiki erisoove teostada – vastav roll saabki olla vaid erakoolidel. Samas, head haridust pakkuvatest koolidest on alati puudus.

Eelpoolöeldut arvesse võttes on seda kurioossem ja kahetsusväärsem, et reaktsioonina uute erakoolide kui kodanikualgatuslike haridusinitsiatiivide tekkimisele kõneldakse haridusametlikes ringkondades selgesilmselt ja avalikult täiendavatest „hoobadest“, millega kohalik omavalitsus võiks tulevikus uute erakoolide tekkimist normeerida.

Ajad, mil „era“ ja „äri“ olid Eestis samatähenduslikud mõisted on jäänud sellesse minevikku, kui meie ühiskond pidi toime tulema tõsisemate kasvuraskustega. See on mineviku taak. Tänapäeval tekkivate erakoolide pidajateks on rõhuvas enamuses kodanikualgatuslikud MTÜd ja SA-d. Oma eripäradele vaatamata, on nad kõik pidanud koolitusloa saamiseks täitma riiklikult kehtestatud üldised nõuded õppekava, kooliruumide ja personali kvalifikatsiooni osas ning on vastutavad haridus- ja teadusministeeriumi järelevalve ees. Kõik see on kantud põhimõttest, et haridus on avalik hüve – vaatamata sellele, kas kooli pidajaks on kohalik omavalitsus, riik või MTÜ. Siinjuures on erakooli pidaja riigile ja

kohalikule omavalitsusele loomulikuks partneriks. Demokraatlikus ühiskonnas esindavad nii era- kui avalikõiguslik kooli pidaja sama kogukonna liikmete tahet paremale elukeskkonnale, sh haridusele. Näiteks saavad traditsionaalsed kirikud olla kohalikule omavalitsusele usaldusväärseks, aga ka teednäitavaks partneriks väärtuspõhise hariduselu edendamisel, mis on kinnitust leidnud mitmete tegutsevate kristlike erakoolide puhul.

Erakoolid kui kodanikualgatuslikud haridusinitsiatiivid mitmekesistavad kohalikku haridusmaastikku ja loovad alternatiive olemasolevatele. See omakorda on arenenud demokraatia tunnuseks, mis tähendab huvide, seisukohtade ja vaadete paljusust. Iga haridusuuenduslik kodanikualgatus, mis panustab kohaliku elukeskkonna paremaks muutumise, väljendab otseselt kogukonnaliikmete tahet ehk hääletamist tegude kaudu ning väärib asjakohast mõistmist (ehk kaasamist) ka kohaliku ja riiklike võimu poolt.

Kaasamise seisukohast on haridus avalik hüve, mille lepingulisest delegerimisest võivad nii riik kui kohalik omavalitsus (loe: maksumaksjad) ka majanduslikus mõttes. Eesti haridussüsteemi rahastamismudel lähtub piltlikult öeldes õpilase vajadustest, nn haridusraha liigub õpilasega kaasa. Seega moodustavad, sarnaselt munitsipaalkoolidele ja –lasteaedadele, ka eraõppeasutuse tuludest suure osa eraldised riigi- ja valla- või linnaelarvest. Delegerides hariduse kui avaliku teenuse pakkumise erakoolile,

säästab kohalik omavalitsus koolivõrgu eksploatatsioonikuludelt, koolihoonete rajamine ja ülevõlpidamine jääb erakooli pidaja kanda, ja tagab samas – sh tänu riiklikult korraldatud järelvalvele – kvaliteetse haridusandmise. Tulemuseks on õpilase huvidest lähtuv ja efektiivselt korraldatud hariduselu. Tähendab ju õigus haridusele kodaniku- ja poliitilise õigusena seda, et riik peab võimaldama koolide rajamist (mitte tegelma koolivõrgu ümberkorraldamise ettekäändel kinnisvaraarendusega).

Naastes pealkirjas esitatud küsimuse juurde: erakool kui kodanikualgatuslik haridusinitsiatiiv esindab otseselt kodanike põhiõiguste ja vabaduste teostamist. Põhiseadusest lähtuvalt on kooli pidamise eesmärgiks hariduse kui igaüheõiguse kättesaavaks tegemine, kuid laste hariduse valikul on otsustav sõna vanematel (Põhiseadus, § 37). Nimetatud valik väljendub erakoolide kui alternatiivsete haridusinitsiatiivide loomises ja nende kasuks otsustamises oma lapse haridustee valikul. Sellel omakorda on otsene seos põhiseadusliku õigusega koonduda mittetulundusühingutesse ja –liitudesse. Seega – tõkestada (normeerida) erakoolide kui kodanikualgatuslike ettevõtmiste teket argumentidega, et neid on ühe või teise valla või linna kohta juba «piisavalt», tähendab tõsiselt põhiseaduslike õiguste riivet, kui mitte öelda et rikkumist. Küsimuseks, mis aga jätkuvalt jääb janunema sisulise ühiskondliku arutelu järele, on: kelle huve esindab riigi- ja munitsipaalkool?

Pidulik rongkäik Peetri kirikusse õppeaasta avajumalateenistusel, 01.09.2015

11. juunil 1927. aastal korraldas kool kuuenda klassi õpilastele pikema ekskursiooni põhjarannikule: Kohtla, Ontika, Põllaste, Toila, Ultria, Mereküla, Narva-Jõesuu, Narva, Kulgu, Pasknawa, Mustvee, Pääga, Emajõe kaudu Tartu tagasi. Ekskursioon toimus peale õppetöö lõppu ja kestis 11 päeva. Õppereis, millest osa võtis 8 õpilast ja kaks õpetajat, õnnestus haruldaselt hästi ja jättis osavõtjaisse kõigeparemad mälestused sõbralikust, ühisest sindmus ja huvitavast matkast mööda kodumaa ilusamaid maakohti.

Omapärase sindmuse kooli elus tuleb mainida ka esimest üldist kontrolltesti eesti koolides. Test korraldati 12. mail 1927. aastal algkooli kuuendas klassis matemaatika aines samal ajal kogu Tartu linna algkoolides.

Pühapäeval 22. mail 1927. aastal korraldas kooli looturingu esimese emade austamise päeva oma koolilaste emadele vastavate ettekannetega, emade rinna ehtimisega värste metsalillega ja ühise teelauaga. Koosviibimine oli südamlik ja kujunes tõsiseks emade austamise päevaks kooliinserte oma algatusel.

Ülilise juhtumina kooli elus tuleb märkida siin kohal ka seda kuuenda klassi aegarat ja ettevõtlikku 13-aastast õpilast, kes ise omal algatusel, ilma kooli ja vanemate teadmata, sõitis Tallinna Haridusministri jutule isiklikult omale edasiõppimiseks toetust hankima. Noore õpilase julge samm ja asjalik ülesastumine mõjus niivõrt, et Haridusminister isiklikult õppehulilisele tütarlapsele 3000 mtk. ühekordise toetusena abiraha määras.

Kooli
õppenõukogu.

Kooli õppenõukogu koosneb kõrgist koolis töötavast õpetajaist ja lastevanemate esindajaist, kelleks on valitud vanemate üldkoosolekul, 11. septembril 1926. õpilase ema pr. E. Jalak, kangakudumise äriomanik Peega on käesoleva 1926/27 õppeaasta õppenõukogu koosseis järgmine:

ISIKLIK TARTU

Tarvo Siilaberg

Artikkel ilmus esmakordselt 23. aprillil 2014 Tartu Postimehes.

Lartu on minu kodulinn, olen siin sündinud ja viimase poole oma elust elanud. Linn, mis on ühtaegu kodu, pole kunagi umbisikuline ja ilma näota kogu füüsilisi ja juriidilisi isikuid. Tartu nägu on nende kodanike nägu, kes annavad isikliku panuse oma elukeskkonna heaks ja teevad selle nimel tegelikku tööd – nii tasuta kui tasu eest.

Et Tartu oleks veelgi enam oma kodanike nägu ja vajadustele vastav elupaik, peab rohkem kõneainet pakkuv kaasav valitsemine saama tegelikuks ning seda enam ka avalike teenuste delegeerimise mõistes.

Ametlikus pruugis tähendab avaliku teenuse (näiteks haridus, sotsiaaltöö, tervishoid) lepinguline üleandmine olukorda, kus avalik võim (riigiasutus või omavalitsus) annab avaliku teenuse osutamise üle eraõiguslikule juriidilisele isikule (SA, MTÜ, äriettevõtte), kuid säilitab kontrolli ja vastutuse teenuse pakkumise üle.

Kaasamine on protsess

Ka seni pole avaliku teenuse delegeerimine Tartus tähendanud pelgalt kojamehe palkamist: kaasava valitsemise heaks näiteks on linnavalitsuse investeeringutoetus eralasteaia pidajatele, mille kaasabil on loodud ja loomisel sadu pikaajaliselt fikseeritud kohatasuga lasteaiakohti ning mille kaasmõjul on tekkinud ja tekkimas kümneid uusi töökohti, rääkimata tartlaste suurenenud võimalustest tagada oma lastele kvaliteetne alusharidus.

See on praktikas toimiv ja tulemuste varal kinnitust leidnud näide sellest, kuidas kohalik omavalitsus on loonud eeldused koostööks kodanikuühiskonnaga kodulinna paremaks muutmise nimel.

Toodud näitest nähtub, et kaasamine on protsess, sotsiaalne partnerlus. Seevastu lähiminevikust tuntud valimishõngulise «kaasamise» kampaania käigus raha külvamine on ühekordne demagoogiline palagan, mida tunti juba Vana-Roomas, kus tsirkus ja leib pidi kodanikud vagurad hoidma.

Suhteliselt noore ja haritud kodanikkonnaga ülikoolilinna valitsema seatud ametnikud ja poliitikud peaksid mõistma, et ettevõtlikkus on omaette ressurss – ilma ettevõtliku vaimuta pole kasu ei varast, teadmistest ega inimestest.

Ilma ettevõtliku vaimuta on tagajärjeks hoopis kolme ülejäänud nimetatud ressursi ebaefektiivne kasutamine, kui mitte raiskamine.

Seega, iga kodanikualgatuslikku initsiatiivi, mis soovib Tartut muuta paremaks kodulinnaks, tuleb väärtustada ja märgata.

Ülikoolilinna ei saa juhtida provintslikult tagurliku mentaliteediga, mis automaatselt võrdsustab eraõigusliku ettevõtlikkuse ärihuviga ning mõistab linna pigem asutuse kui kogukonnana. Valitsejate suutmatus kogukonda adekvaatselt tajuda viib võõrandumise ja konfliktideni – elades aastas 1994 pole võimalik mõista kodanike vajadusi 2014. aastal.

Olgu lisatud, et raske on tõsiseltvõetavate dialoogipartneritena käsitleda neid ülikoolilinna juhtidest parteilasi, kes näevad oma töös eelkõige instrumentaalset kasu, mis teeniks neile esimesel võimalusel välja pileti Toompeale. Kas kael õieli Tallinna poole elades on üldse võimalik Tartu vajadusi märgata?

Rääkides kaasavast valitsemisest ja avalike teenuste delegeerimisest valdkonnas, mida enim tunnen, tuleb silmas pidada, et haridus on avalik hüve – vaatamata sellele, kas haridusasutuse (kool, lasteaed) pidaja on omavalitsus, riik või MTÜ.

Siinjuures on eraõiguslik pidaja riigile ja kohalikule omavalitsusele loomulikuks partneriks: peaks ju nii era- kui avalik-õigusliku kooli pidaja esindama sama kogukonna liikmete tahet saavutada parem elukeskkond, sealhulgas haridus.

Eespool toodud näitele tuginevalt: sotsiaalse partnerluse kaudu uute lastaiakohade vorpimine on mõttetult ressursi raiska-

mine, kui sellega ei kaasne alushariduse sisulise kvaliteedi paranemine.

Erakoolid ja -lasteaedad kodanikualgatuslikud haridusiniitsiatiivid mitmekesistavad kohalikku hariduselu ja loovad vajaduspõhiseid lisavõimalusi. See omakorda on arenenud demokraatia tunnuseks, mis tähendab huvide, seisukohtade ja vaadete paljusust.

Iga haridusuenduslik kodanikualgatus, mis panustab kohaliku elukeskkonna paremaks muutumise, väljendab otseselt kogukonnaliikmete tahet ehk hääletamist tegude kaudu ning väärrib asjakohast mõistmist (ehk kaasamist) ka kohaliku võimu poolt.

Haridusvaldkonnast toodud näited kehtivad ka kõigi teiste eluvaldkondade puhul, kus avalike teenuste mõistlikul moel delegeerimine võimaldaks kohaliku omavalitsuse ja ettevõtliku kodaniku koostööd.

Avatud suhtlemine

Kaasava valitsemise – nagu igasuguse usaldusväärse partnerluse – esmane eeldus on avatud ja aus suhtlemine. Lepingud ja ametlikud kokkulepped on vaid koostöö raamistik.

Suhtlevad ikka omavahel inimesed ja koostöö õnnestub seda enam, kui asjaosalised suudavad kujundada omavahelise usaldusliku koostööpraktika, igal sammul formaalsetele kokkulepetele toetumata – eriti olukorras, kui konkurents on olematu või teenused raskesti mõõdetavad. Usaldusliku avalike teenuste delegeerimise praktika seisukohast on hädavajalik, et kokkuleppeid ja lubadusi (loe: õigustatud ootusi) täidetakse ning reegleid ei muudeta mängu kestel.

Vastasel juhul oleks tegemist koostööpartneri hülgamisega, isegi kui formaalselt on tegu JOKK-olukorraga – see on muide ka valitsemiskultuuri küsimus.

Kaasava valitsemise kontekstis kannavad võim ja kodanikualgatuslik initsiatiiv seega kaasvastutust ühiste eesmärkide saavutamisel. Oluline on, et kaasvastutust ka tajutaks eesmärgipäraselt, mitte kergekäeliselt võttes-jättes või koormana, mida esimesel võimalusel koostööpartneri turjale sokutada.

Kaasav valitsemine ja avalike teenuste delegerimine on üksnes vahendid.

Kodulinna elukeskkond sõltub eelkõige sellest, kuidas me kodanikena seda isiklikult võtame, kuidas tunnetame ühises avalikus huvis oma isiklikku igapäevast vajadust ja vastutust, kuidas näeb linnavõim kodanike ettevõtlikkuses ressursi ja kuidas arusamatut sebumist. Hoidkem oma kodulinna nõudlikult ja kiivalt ning võtkem Tartut isiklikult!

Peetri koolipere kooli 25. juubeli puhul, 17.09.1931

tutvuneda vanematega, laste koduse ümbruse ning koduse koolitöö tegemise võimalustega.

Kooli
tervishoid.

Kooli ümbrus, õu, kooliruumid ja kooli mööbel vastavad täiesti kooli tervishoiu nõuetele ja on heas korras.

Õpilaste tervise järelevalvajaks on kooliarst Dr. A. Tang, kes külastas kooli 11. korda aastas, vaatas läbi õpilasi, andis selitusi tervishoiu küsimuste kohta ja kandis teated õpilaste tervislikust seisukorrast õpilase isikuliselt tervislehele.

Koolile on valitud uus kooliõde pr. Amanda Laurits, kes külastas kooli 10 korda aasta jooksul, vaatas järele õpilasi, nende puhtust ja korda istrukspidades.

Ka käesoleval aastal on võimaldatud kehvemaid õpilastele tasuta saunaskaimine kooli kaudu antavate saunatsõtkidega.

Õpetajate
edasiharimine.

Kooli pedagoogiline raamatukogu sisaldab 596 köidet peamiselt mitmesuguseid käsiraamatuid, õppeainete ja metoodika alal.

Et maksimaalset kasu saada algkoolide õppekavadest, siis on Tartu linna koolivalitsus erilise eriluse alla võtnud ja linna algkoolide õpetajatele korraldanud:

- 1) nõupidamise I ja II klassi töösse puutuvate küsimuste selgitamiseks;
- 2) kuidas käsitada algkooli I ja II klassi vaimset hariliku klassiruumi tingimustes (K. Kontkari referaat);
- 3) nõupidamise matemaatika õpetamise usmüügist algkooli uute õppekavade seisukohalt (dr. J. Paudi loeng);
- 4) selgitava nõupidamise algkooli eesti keele õppekava teostamise asjus (dr. J. Roosi rääkimine künega);
- 5) selgitava nõupidamise algkooli uue ajaloo ja kodaniku õpetuse kava teostamise asjus (dr. J. Klamsoni referaat);
- 6) loodusloo õpetamisest algkooli uute õppekavade seisukohalt, dr. J. Käsi referaadiga ja praktiliste töödega loodusloo ja maateaduse alal hr. J. Smpptmanni ja H. H. j. j. j.

MEEDIA- JA SUHTLEMISÕPETUS ALGKOOLIS

Tuuli Hiiesalu

Artikkel ilmus esmakordselt 3. mail 2014 Õpetajate Lehes.

Sotsiaalmeedia ohud on palju väiksemad, kui meediakasvatus algab juba esimesest klassist.

Üks selline kool, kus varajast meediakasvatust ja suhtlemisõpetust oluliseks peetakse, on Tartu Luterlik Peetri Kool. Alles sügisel kuue esimese klassi õpilasega tööd alustanud kooli õppekavas on meedia- ja suhtlemisõpetus üks õppesuund. Eesmärk on arendada laste kriitilist arutlusoskust ja funktsionaalset lugemist ning käsitleda enesekuvandit meedias (sealhulgas sotsiaalmeedias).

Alates veebruarist on mul olnud õnn ja rõõm, aga ka väljakutse õpetada selle kooli vahvatele esimese klassi õpilastele meediat ja suhtlemist. Tund on tunniplaanis, kohustuslik ja toimub kord nädalas. Järgides Marju Himma-Kadakase väljatöötatud ainekava, oleme mõne kuuga teinud nii mõndagi.

Tsau, mis teed?

Et juba algklassilapsel on oma telefon (enamasti nutikas), on pigem reegel kui erand. Lapsed suudavad vanematele helistada (vahel liigagi sageli) ja mängida mängu (sageli mitte õppeotstarbelisi). Kui aga paluda neil lisada mõni kontakt või kirjutada sõnum, jäädakse sageli hätta. Kontrollisin laste oskust kasutada oma telefoni klaviatuuri etteütluse kaudu. Avasime telefonis sõnumite kirjutamise kohta ja õpilased kirjutasiid minu etteütlemise peale lauseid. Adressaadi kohta jätsime muidugi vabaks. Selgus, et üldiselt saadakse kirjutamisega hakkama küll, probleeme valmistasid täpitähed, lause lõpumärgid ja veel ka õigekiri. Nii mõnigi muretses aga hoopis sellepärast, et mis saab, kui sõnum kogemata ikkagi teele läheb. Nii saime vestelda teemal, kellele millal sõnumi saata võiks. Näiteks pole klassioele, keda

nägid tund või paar tagasi, mõtet kirjutada „tsau, mis teed“. Küll aga tasub saata vabandust paluv sõnum, kui jääd kokkulepitud ajaks hiljaks ja helistada millegipärast ei saa.

Lapsed armastavad telefone, tahvelarvuteid ja mängu nendes. Kindlasti tuleb jälgida, et telefon või tahvelarvuti ei muutuks lapse kinnisideeks. Kui võimalus ja tahtmine on, tuleb lapsed suunata mängima õigeid mängu – õppeotstarbelisi. Üht meediatundi ette valmistades otsisin arvutamisoskust arendavaid rakendusi ja leidsin neid väga palju. Ole vaid õpetaja ja vali parimad ning sobivamad välja. Mina valisin mängud „mathdu-elzplayersgame“ ja „mathgames for kids“, mida tunnis õpilastele tutvustasin. Neile mängud meeldisid ja tegevust jätkus terveks tunniks. Hasartselt hakati koguma arvutamiskarikaid ja üksteist arvutamisoskuses üle trumpama. Minul tuli õpetajana lihtsalt suunata õpilane järgmist mängu proovima, kui ta ühest tüdines, ning olla innustajaks sellele, kes matemaatikaduellis kippus teisele alla jääma.

Kuuldemängud ja multifilmid

Hääletreeningul kasutasin „Punamütsikese“ muinasjuttu – tegime kuuldemängu. Pisut ehk üllataski, et lastele meeldis hääle tegemisest enam seda kuulata. Muidu aktiivsed ja tunnis liikuda armastavad lapsed istusid vaikselt ja kuulasid raadiost nii kuuldemängu, intervjuud kui ka lastejuttu. Oma tehtud töid (lisaks kuuldemängule proovisime üksteist intervjuerida ja munapühadeks lugesime linti luuletuse munast, mis läks veerema) kuulasid lapsed muidugi erilise huvi ja nii mõnegi naeruturtsatusega. Kuulamise ajal sai juhtida tähelepanu intonatsioonile, hääle tugevusele ja selgusele. Kõige toredam on, et tänapäevaste vahenditega (näiteks nutitelefoni helisalvestiga) saab

imelihtsalt häält lindistada ja seda siis kõlari kaudu kohe lastele ka kuuldavaks teha. Tuleb vaid kõlari juhe telefoniga ühendada (isegi arvutit pole vaja).

Multifilme tegime ka. Alguses liigutasime väikseid esemeid, hiljem panime liikuma paberist muna ja lõpuks iseendid. Olla paar sekundit liikumatult paigal ja oodata, kuni käib kaameraklõps, polegi ühele esimese klassi õpilasele kuigi lihtne. Mõned pildid tulid udused, aga lastele roboteid mängida meeldis. Programme, millega multifilme teha, on palju ja neid tuleb aina juurde. Siinkohal võib nimetada vaid mõnda: Movie-Maker, GoAnimate, Stykz, MonkeyJam, ABCYa AnimateStar... Nende programmidega saab õpetaja tutvuda, kui läbib Koolielu portaalis animatsiooni e-kursuse.

Kuidas terekätt anda?

Harjutasime lastega ka viisakat suhtlemist. Iga meedia- ja suhtlusõpetustund algas kätlemise ning küsimusega „Kuidas sul läheb?“. Seda on hea teha, kui lapsi pole palju. Teretamise juures oleme rääkinud nii silmavaatest kui ka käepigistuse tugevusest (kätt murda ei tohi ja „süldikäsi“ on ebaseadlik). Teretamisele järgneb uudiste vahetamine. Kes on käinud emaga poes ja ostnud midagi vahvat, kes läheb vanaemale külla, kes käis ujumistrennis ja koges seal midagi põnevat. Kõik saab tunni alguses ära räägitud. See võtab küll aega, kuid annab võimaluse selgitada, mis on oluline, mis mitte, millest tasub avalikult rääkida ja millest mitte, mis on huvitav uudis ja mis ei ole.

Suhtlemisel on oluline ka miimika. Seetõttu tegelesime põhjalikult näoilmetega. Uurisime ajalehefotosid (tutvudes samal ajal ajalehe kui meediumiga) ja nuputasime, mida seal olevad inimesed võisid tunda ja mõelda. Tegime ise nägusid ja õppisime teiste nägusid tundma. Joonistasime üllatust, hirmu, rõõmu,

kurbust, kirjutasime fotode juurde sobivaid tekste. Kui miimika paigas, püüdsime selle fotole. Alguses poseeriti üksinda, hiljem juba kõik koos fotolavastuses „Punamütsike“. Fotosid tegid lapsed ise, see andis neile ka pildistamise kogemuse – valguga või valguta, kaugelt või lähedalt.

Kellele tuleb öelda „teie“ ja kellele võib öelda „sina“? Mitu korda tuleb ühte inimest päeva jooksul tervitada ja kuidas? Kas „tšau!“ tuleb hüüda siis, kui tuled või lähed? Miks ei või tunni ajal emale helistada, kui on hädasti vaja? Mis saab „Kättemaksukontori“ Marionist edasi? Milliseid lahendaid mängu saab oma tahvelarvutisse alla laadida? Need on küsimused, mis võivad tekkida ühel algklassilapsel ja millele võiks saada vastuse suhtlemis-õpetuse ja meediaõpetuse tunnis.

Eespool kirjeldatu on vaid osake sellest, mida võiks algklassi meedia- ja suhtlemis-õpetuse tunnis käsitleda. Kindlasti vajab algklassilaps selgitust sotsiaalmeedia (Facebook, Instagram) kohta, hoiatust ohtude eest, mida internet endast kujutab, aga ka lihtsat õpetust, kuidas kasutada näiteks Microsoft Office'i olulisi programme (Word, Excel, PowerPoint). Olen veendunud, et meediaõpetus (seda enam suhtlusõpetus) peab olema tunniplaanis juba tunduvalt varem kui gümnaasiumiastmes valikainena. Kuni seda seal pole, võiks õpetaja olla leidlik ja integreerida meediateemad teistesse tundidesse (eesti keel, matemaatika, loodusõpetus, inimeseõpetus, kunstiõpetus). Meedia ja suhtlemisõpetusega ei saa me hakkama juba täna, tulevikust rääkimata.

Peetri kooli ja lasteaia lõikustänapüha heategevuslaat, 10.10.2015

Lubatagu mulle sellepärast ka mõnda isiklikku mineviku omal-
jet kooli juubeli päeval uuesti elustada ja teie ette kanda.

Kõrge pealt mainin meelsasti seda vaba ja rõõmsat väime,
mis koolis alati on valitsenud ja ka suuremaki surve aja-
järgul pead nõrgu lasta ei ole lubanud.

Sulin siia ametisse koolist, kus pidin õpetust andma vöö-
ras keeles. Oli ümra imelik korraga rääkida avalikult
klassis lastega oma emakeeles loodusloost, maateadusest,
ajaloost, riikindusest j.n.e. Pean tähendama, et minul
päris raske oli alul õpetada oma emakeeles, sest juu-
dusid veel emakeelses oskussõnad ja juhised, ning tihti
tuli neid eneset otsekohi luua ja leida. Nii seletasin
kord sihele oma ametivennale, kuidas meie oma koolis
emakeeles töötame ja ütlesin talle lause, mida ma ise klas-
sis igapäev tarvitamine: „Tehted rakendame kaustikuine”.
Ta ajas silmad pärani ja küsis imestades: „Mis keeli sa,
võnnas, õige räägid ja kas sinu õpilased ka niisugusest
„emakeelset” midagi aru saavad?...” Nii võõrana kõlas
see lihtne emakeelne lause veel 18. aasta eest isegi kooli-
õpetajale!...

Kuid muu sõnu tuli luua. Nii oli Peetri koolis Tartus
esmakordselt kindlasti tarvitusele võetud sõna „kaus-
tik”. Kuulsin ise kord raamatukaupluses olles, kuhu
nisse astus meie kooli õpilane ja palus „ilhte kaustikut”.
Ent müüja kehtas õlgu ja küsis oma peremehelt, mis
see laps tahab. Müüjaes tähendas auvaart vanahärra:
„Mh, see Peetri koolist, ta tahab keftit osta!...”

Kord külastas meid nimekas soome rahvuslane,
koolimees ja suur karstustegelane (vististi Vilho Reima,
nime kindlasti enam ei mäleta, kuid oli sarnane Villem
Reimanni nimega) Viibis Eesti keele tunnis. Õpilased käsi-
tand õppetükki hooaga, julgelt ja elavalt. Soome kooli-
mees sattus päris väimuruse ja üks „kittos” teise järel
sai õpilastele oraks. Tunni lõpul tahtis külalane näha
ka raamatut, mille jälel meie töötasime. Siid, paraku,
nii kui ta raamatut kaane avas, paistis talle pealt

MILLISEID PÜHASID VAJAB LAPS?

Külvi Teder

Artikkel ilmus esmakordselt 3. detsembril 2013 Õpetajate Lehes.

Pühade-eelne hingedeage oma välise pimedusega pakub suurepäraseid võimalusi tegelemaks inimhinge (enda) sisse vaatamise ja mõtisklemi-

sega. Võime mõelda ka selle üle, milliseid jõulupühi soovime oma lastele pakkuda – kodus, lasteaias, koolis. Lastele, kes on avatud kõigi oma meeltega vastu võtma nii head kui ka tema arengule ja vajadustele sobimatut. Just täiskasvanust sõltub see, mida ta lapse hinge külvab ning mis sellest lapse täiskasvanuikka saades kasvab. Ehk milliste väärtustega ühiskonda me õpetajatena lastele loome.

Lähtudes laste arengulistest vajadustest ja Matti Bergströmi aju-uuringutest, teame, et just eelkoolieas (0–7 eluaastat) kujunevad koos aju arenguga inimese püsivad väärtused ja oskused teha elus valikuid. Hiljem

võib laps õppida vastavalt vajadusele sobilikult käituma, kuid sisemisi hoiakuid ta enam muuta ei saa. Lapsepõlves kogetud emotsioonid (sh hingelised väärtused) talletuvad ajutüvesse ning jäävad inimest mõjutama kogu elu, ka vanas eas.

Nüüdisaegsete aju-uuringutega on tõestatud, et ainult siis, kui laps on kogunud oma lapsepõlves pühalikke või härdaid hetki, on ta võimeline neid tundeid ka täiskasvanuna kogema ja neid hetki ise looma. Täiskasvanuna mäletame seda, mis on meie hinge puudutanud, mitte seda, mida oleme (koolis) pähe õppinud. Just need hingepuudutused – nii head kui halvad – mõjutavad inimest kogu elu. Seega on äärmiselt oluline mõelda, milliseid elamusi me lastele just koolieelses eas pakume. Pühad, nagu see sõna isegi ütleb, on ju imehea võimalus kinkida teadlikult neid ilusaid, pühalikke, pidulikke ja hinge puudutavaid hetki laste ellu.

Kuidas luua neid väärtuslikke hetki?

Esmalt tuleb teadvustada, et väärtusi ei saa õpetada, neid peab õpetaja ise kandma ehk elama väärtuste järgi. Laps vajab eeskujuks ühiskondlikult aktiivset täiskasvanut, kes annab oma tegudega moraaliseid orientiire, mitte ei moraalitse. Seega saab pühalikke ja härdaid hetki laste jaoks luua vaid see õpetaja, kes ise suudab neid tunnetada. Selleks on vajalik õpetaja eelhäälestust ehk meeleolu, millega ta laste juurde läheb. Meeleolu ei saa tulla käsu peale. Meeleolu saab luua stressivabas ja hea sisekliimaga keskkonnas, olgu selleks siis lasteaed, kool või kodu. Ilusa hetke eeltingimuseks on ka – vaikus. Vaikus on linnaühiskonnas üldse üks kallihinnalisemaid varasid. Aga ainult vaikus ei saavuta sündida mõtteid, ideed (loovus) ja saab inimene kohtuda iseendaga, sealjuures õppida ennast tundma. Lasteaias loodud vaikusehetked peaksid olema mõnusad ja soojad, st õpetaja peaks kandma endas meeleolu, milles on:

- rahu (siin on meil aega),
- turvalisust (siin oled sa hoitud, on kindlad piirid ja kord),
- hingesoojust (hoolin ja mõistan, heatahtlikkus ka mittemõistmise puhul).

Õiges meeleolus lastega koosolemise vaikust toetab keskkond. Aastaajale kohaselt kannab hämaras ruumis süüdatud küünlavagus endas lisaks maagilisele ilule ka hingesoojuse ja vaimuvalguse sõnumit. Küünla süütamine

annab ilma sõnadeta teada vaikuse algusest ja aitab samal ajal lastel keskenduda. Ja siis hakkab õpetaja jutustama lugu ...

Uue väärtuskasvatuspõhise lasteaiana on Tartu Luterliku Peetri Kooli lasteaia jõuluaeg täis rohkelt toredaid toimetusi. Kuid oluline pole see, mida kõike me teeme, vaid see, kuidas teeme. Ehk milliseid väärtusi me oma igapäevastes tegevustes, sõnades ning puudutustes-silmavaates lastele anname. Seega peab õpetajas endas toimuma pidev õppekasvatustegevus, mille tulemus on lastele kasvatava mõjuga. Alushariduse riiklik standard on loonud kõik võimalused selleks, et toetada lapse tegelikke arengulisi vajadusi ja väärtuskasvatust. Ülejäänud sõltub suuresti õpetaja väärtushinnangutest, teadmistest ja tahtest, kuidas seda rakendada.

Kaks soovi ...

Õpetajatele, kes valmistuvad jõulupidudeks. Mõelgem, millist sõnumit kannab korraldatav üritus, kuidas saan mina arendada lapse emotsionaalset intelligentsust. Kas läbi sõu või ilu ja siiruse.

Õpetajad, kes viibite pika päeva lastega koos, teadvustagem, et just meie võimuses on lastele kinkida ilusaid hetki, mida laps veel suurem meenutab. Seda eriti neile lastele, kelle pered viibivad ka pärast väsitavat lasteaiapäeva sageli ülestimuleeritud vabaaja- ja meelelahutuskeskkondades.

Emadepäeva tähistamine Peetri koolis, 13.05.1933

Kõudutitarde rühm 32 õpilasega. Pidas aasta jooksul 10 koondist, neist kaks koondist tegelikku kõogi tööd. Rühma juhatajaks oli õpetaja L. Väljaots.

Õpilastel on aasta jooksul makseta tarvitada ol-
nud kooli oma eestikulne raamatukogu, mis sisaldas
837 köidet mitmemenguse sisuga kirjandust.

Kasutanud on raamatukogu 188 õpilast aasta jook-
sul kokku 3657 korda.

Õpilaste meelelahutuseks peale tööaega koolis on
linna koolivalitsus korraldanud makseta visitee
kasutamiseks õpilastele akadeemilise spordiselts-
minteel Botaanika aias ja linna XV algkooli ühes
Püia tänavas nr. 107 ning on võimaldanud kel-
gutamise teatavalt Tartu linna tänavail kind-
laks määratud päevadel ja tunniajal, spordiselts-
side liikmete juhatusel ja järelevalvel.

Kokkuleppel linna koolivalitsusega korralda-
rid kinoteatrid „Metropol“ ja „Heli“ odavahinna-
lisi õpilasetendusi: 1) Don Quichothe; 2) Toddy astub üles,
3) Purilend; 4) Vaikselts annavad mu laulud; 5) Võit-
leja vabaduse eest; 6) Talv-maastikupildid; 7) Hälli
laul; 8) Kalapüük Põhjamerel.

Teater „Vanemuine“ korraldas õpilastele aasta
jooksul odavahinnalisi õpilasetendusi: 1) „Püha
...“; 2) „Kõllikoopa kokapoisid“.

Koolivalitsus korraldas aasta jooksul suu-
lisi ettekandeid õpilastele „Vanemuise“ saalis: 1)
„Hulgeid Islandist“ (valguspiltidega) dots. A. Määri-
kõne; 2) „Jutud lindudest ja merest“, kapr. A. Thomi-
kõne Islandist; 3) „Loomakaitsest ja selle tähtsusest
noorsoc hulgas“, D. E. Van kõne.

Kolmapäeval, 30. mail 1934. aastal korraldas lin-
na koolivalitsus kõrkide Tartu alg ja kutseskoolide
keskkoolide „Tartu koolinoorsoo laulupäeva“ ühis-
te ettekannetega, Tallinna tän. nr. 21 asuval spor-
diväljal. Ühised ettevalmistused olid küll pingu-

HEA LASTEAED TOETAB LOOVUST

Külvi Teder

Artikkel ilmus esmakordselt 6. juunil 2014 Õpetajate Lehes.

uurimused kinnitavad ja õpetajad teavad, et loovuse arendamine on õppimisvõime eeldus nii koolis kui ka vanemas eas. Ometi ei pöörata loovuse arendamisele lasteaias erilist tähelepanu.

Milline on hea lasteaed? Sellele küsimusele püüti vastust leida Tartu ülikooli eetikakeskuse korraldataval konverentsil „Väärtuskasvatus kodus ja lasteaias“, mis toimus 4. juunil Tartus. On väga vajalik, et lasteaia juht ja iga õpetaja teadvustaksid, milline alusharidust pakkuv asutus tegelikult lapse arengut toetab. Ehk milline lasteaed annab aluse lapse edasisele haridusteele, tema arengulisele võimekusele, väärtustele ja isiksuseomadustele, mille järgi töötajaid tegelikult hinnatakse.

Loovus annab trumbid kogu eluks

Kõrgkoolid annavad küll häid teoreetilisi teadmisi, kuid millegipärast praktikas see ei kajastu. Seega on äärmiselt oluline leida ühiselt hea lasteaia kriteeriumid praktiliste

väljundite järgi. Millest peaks hea lasteaed lähtuma? Lapse arengust – on kõik nõus. Aga mis arendab last? Selles võivad arvamused lahkned. Näiteks kinnitavad uurimused ja teavad õpetajad, et loovuse arendamine on eeldus õppimisvõimele nii koolis kui ka vanemas eas. Ometi ei pöörata loovuse arendamisele lasteaias erilist tähelepanu. Lapse arengule on olulised paljud aspektid, näiteks turvatunne, kindel kord ja elurütm, võimalus asju ise teha, näha matkimisväärsed täiskasvanuid, liikuda ja rääkida, viibida tervislikus keskkonnas jne, kuid käesolevas artiklis puudutan ma loovuse arendamist. Helsingi ülikooli emeriitprofessor, üle 50 aasta aju-uuringutega tegelnud ja neid üle maailma juhtinud Matti Bergström väidab, et lapse õpiedu koolis sõltub tema loovusest. Loovus annab kätte trumbid, et tulla elus hästi toime ja olla edukas. Loovus, sh uute ideede teke, oskus teha valikuid, näha tervikpilti, luua seoseid ning valida väärtusi, areneb aju sügavaimas osas ehk ajutüves esimesel seitsmel eluaastal, jäädes mõjutama inimese käitumist ja võimekust kogu elu. Loovuse toetamine on ka riigi tasandil üks õppe- ja kasvatustegevuse põhimõtte (KELARÖK § 4), mille tulemusel peaks laps olema algatusvõimeline (§ 3).

Kuidas lasteaia loovust arendada?

Matti Bergström väidab aju-uuringutele toetudes, et loovus, fantaasiarikkus, valikute tegemise oskus ja initsiatiivikus arenevad ja tulevad esile loovmängus, kunstitegevustes ning looduses ja looduslike vahenditega tegutsedes.

Mänguoskus on kõigi üldoskuste ning õppe- ja kasvatustegevuse eri valdkondade oskuste ja teadmiste arengu alus (KELARÖK § 12). Kui palju aga jääb lastele vaba ja loovat mänguaega, mis on arengu alus?

Loovmäng vajab loomulikult aega ja süvenemist. Süvenemine aga nõuab pingutust. Õpetaja välja mõeldud, televisiooni või interneti pakutud mängud-lõbustused ei nõua lapse ajult tööd. Laps vajab vaikust ja igavust, et saaks sündida oma mõte, idee. See võimalus võetakse lapselt ära pideva kiirustamise ja tulemustele orienteeritusega. Järjest rohkem on laste aeg täiskasvanute organiseeritud. Loomulikult tehakse seda parimate kavatsustega, kuid sageli on tulemuseks, et lapsed ei harju kasutama omaenese initsiatiivi. Nad on harjunud tegutsema korralduste järgi. Seega, loovuse arendamiseks on oluline lapse enda algatatud vaba, ideerohke, piiranguteta mäng. See on täis liikumist, uue loomist ja kaost. Liikumine aktiveerib ajutüve ja paneb loovuse tööle.

Loovust toetavad mänguvahendid

Et mäng oleks lapsele põnev, keeruline ja nõuaks loovat lähenemist, vajab ta mittevalmis mänguasju. Loovust ei arenda täiuslikult valmis mänguasi (näiteks mudelauto), mis ei tekita ühtegi uut ideed või kahtlust, arutelu. Laps tüdineb peagi valmis mänguas-

jast. Heal juhul uurib ta, mis seal sees on (teeb katki).

Seega arendavad loovust asjad, millel pole kindlat otstarvet. Ehk asjad, mida saab mitmel moel ja eri mängudes kasutada. Kõige olulisem kriteerium on, kas laps saab sellega oma ideid teostada. Mänguasi peaks vastama küsimusele: kas see ergutab lapse fantaasiat? Kas sellega saab katsetada ja nuputada? Ka kooliküpsust näitab see, kas lapsel tekib ideid ja kuidas ta oskab mängus oma ideid ellu viia. Oluline on ka, millised on lasteaia kunstitegevused. Bergströmi aju-uuringud näitasid, et kunst (eriti maalimine) aitab kaasa aju tüve kujunemisele, loovusele. Et seda rakendada, peaks kõrvale jätma šabloonid ja värviramatud, mis ei anna mingit võimalust loovaks eneseväljenduseks ja tekitavad madalat enesehinnangut (küündimatuse tunnet). Ettevaatlik tuleb olla näidiste ja range teemas püsimisega. Vastasel juhul võib laps öelda (enne proovimist): „Ma ei oska!“ või ootab alati õpetaja korraldust, kuidas ja mida peab tegema, et oleks õige.

Loovust toetav keskkond

Et lapsel tekiksid ideed ja soov tegutseda ehk entusiasm, peab olema sobilik füüsiline ja psühhosotsiaalne keskkond. Eelkõige lähtub see juhtkonna (ka ühiskonna) ootustest õpetajatele. Kas hinnatakse õpetajat, kes väärtustab laste loovat tegutsemist ja protsessi? Või on hea õpetaja see, kes õpetab lapsi õigeid vastuseid andma ja selgitab välja parimad (võistlemine, konkurents)? Väärtuskasvatuse konverentsil püüdsin tuua võimalikult palju näiteid ja anda ideid, milline keskkond ja tegevus, missugused vahendid arendavad lapse loovust. (Näiteks võiksid igas rühmas olla eri kuju ja suurusega puupakud, puukettad, jämedamad oksad ja juurikad, lauajupid, bambuskepid jm. Palju

kasutust leiavad suured ja väiksed kangad, millest saab ehitada onne, kiige, teha maastikke, ennast maskeerida jm. Looduslikud vahendid (kivikesed, kastanid, tammetõrud, kuivatatud oad, lambavill, mesilasvaha jm) annavad eri omaduste ja kvaliteediga tohult palju impulsse laste paljudele meelele, millega laps suudab lõpmatult palju mängida. See arendab loovust, säästab kesk-

konda ja hoiab tervist (need ei sisalda kahjulikke aineid).) Bergströmi aju-uuringute järgi on kõige parem keskkond õppimisvõime arendamiseks loodus, näiteks mets: seal viibimine on seotud liikumisega, kõik meeled on töös (st arenevad), seal on loovuse tekkeks vajalik kaos (ükski kivi, leht või puuoks pole teisega täpselt ühesugune). Seega – suvel kõik metsa!

Peetri kooli lasteaia õpilased ja õpetajad Valgesoo matkarajal, 24.05.2016

337 pealisest õpilasperest ja klassikoosolekuid keskmiselt 33 vanemat.

Üldkoosolekuid on valitud esindajaid kooli vastavaise organeisse, käsitatud omaabi korraldamise põhimõtet, antud ülevaade kooli koolekogu tööst ja tegevusest ning püüdeist, selgitatud eesti kooli uusi korraldusi ja arutatud üldkavatuslikke küsimusi.

Klassikoosolekuid on õpilased esinenud ettekannetega oma klassi vanematele, klassijuhatajad selgitanud mitmenuguseid kooliellu puutuvaid küsimusi; on viibitud ühises teelaual vesteldes ja koostevanematega ühiseid mängu mängitud.

Lastevanemate üldkoosolek 27. sept 1934. a. võttis Loterii-allegri vastu otsuse, korraldada loterii-allegri oma kooli kehvarate õpilaste abistamiseks omaabi põhimõtte. Loterii toimikond sooritas loterii-allegri puhapäeval 25. novembril 1934. a., mis väga hästi õnnestus, kõigi külalastajate poolt täielist rahulolemist leidis ja koolile kr. 451, 96 puhas tulu sisse lõi.

Üldiselt on olnud soovõtt vanemate üldkoosolekuid küll väikesearuline, kuid seda enam võib märgata suurema huvi tõusv kooliellu vastu lastevanemate hulgas.

Ka on Tartu linna koolivalitsus püüdnud kooli ja kodu vahel tugevamat sidet luua ja selleks oma algatusel korraldanud lastevanemate üldkoosolekuid, kus esinevad ettekannetega ja kõnedega hrud Karl Kider ja St. Lint küsimuse üle: "Teater ja selle pra noorsoo kasvatuses."

Ühine töö ja ühised koosviibimised kooli loterii-allegri teostamisel suutsid luua sidemeid ja sõprade ning ühise huvi oma koolijäre hulgas, nõnda et lastevanemate keskel kerkis soov ja mõte, asutada oma kooli sõprade ring, mille liikmeteks võivad olla kõik oma kooli lastevanemad, endised kasvandikud

Peetri kooli sõprade ring

VABAKONDLIK KOOL – EESTI HARIDUSSÜSTEEMI TEADVUSTAMATA VÕIMALUS

Tarvo Siilaberg

Artikkel ilmus esmakordselt 6. veebruaril 2015 Õpetajate Lehes.

Lrakoole tekib hoogsalt juurde. Kui 2009/2010. õppeaastal käis erakoolides 5897 õpilast, siis 2014. aasta septembriks kasvas nende arv 7076-ni ning kasv jätkub – kuni lapse hariduse valikul on otsustav sõna vanematel.

Ajad, mil „era“ ja „äri“ olid Eestis samatähenduslikud mõisted, on jäänud minevikku. Olgugi et erakoolipidajate hulgas on ka äriühinguid, on tänapäeval tekkivate ja tegutsevate erakoolide pidajad enamasti mittetulundusühingud ja sihtasutused, mille on asutanud parema hariduse poole püüdlevad õpetajad ja lapsevanemad. Sellised koolid on kodanikualgatuslikud haridusinitsiatiivid ehk vabakondlikud koolid.

Erakool kui vabakondlik kool

Vabakondlikud koolid on kogukonna- ja maailmavaatekesksed haridusasutused. Need on Waldorfi ja kristlikud koolid, aga ka näiteks maakoolid, mille pidamise on kohalik kogukond olnud sunnitud omavalitsuselt üle võtma (nt Pikakannu, Krabi), ning mitmed teised. Selliste koolide loomise idealismi iseloomustab hästi Eesti rahvusliku liikumise suurkuju Villem Reimani tsitaat: see on „elav ühistunne, kus nõrgad nõrku toetavad ja endid vastamisi tugevaks teevad; tuline isetegevus, mis alati platsi astub, kus riiklik korraldus ja maa omavalitsus meid rappa jätab“.

Maksab rõhutada, et oma eripäradest hoolimata on kõik erakoolid pidanud koolitusloa saamiseks täitma riigi kehtestatud nõuded õppekavale, kooliruumide ja personali kvalifikatsioonile ning vastutavad haridus- ja teadusministeeriumi järelevalve ees (põhiseadus, § 37).

Vabakondlik kool on haridusuuenduslik kodanikualgatus, mis panustab kohaliku elukeskkonna paremaks muutumise, väljendab otseselt kogukonnaliikmete taht ning kuulub seega orgaaniliselt kohaliku haridusvõrku. Põhiseadusest lähtuvalt on lapse hariduse valikul otsustav sõna tema vanematel (põhiseadus, § 37) ja vabakondlike koolide loomine ongi lapsevanemate üks valikuid. Sellel on omakorda otsene seos põhiseadusliku õigusega koonduda mittetulundusühingutesse ja -liitudesse.

Kelle huve esindab munitsipaalkool?

Sisulise ühiskondliku arutelu järele januneb küsimus, kelle huve esindab munitsipaalkool. Ta ei ole iseseisev juriidiline isik, vaid kohaliku omavalitsuse hallatav asutus. Siin tekibki sisuline probleem: kui haridusasutuse ülalpidamine on kohaliku omavalitsuse õlul lasuv kohustus, siis kuidas on kooli arengu määramisel esindatud lapsevanemate ja töötajate huvi ning kuidas lohib kool aegunud haldussüsteemi külge haagituna bürokraatliku formalismi kütkeis?

Et kooli arengu nimel tegutsevad õpetajad, kooli juhtkond ja lapsevanemad hakkaksid ka päriselt otsustama ja vastutama, selleks tuleb anda munitsipaalkooli hoolekogule ja juhtkonnale õigus luua oma haridusasutuse pidamiseks iseseisev juriidiline isik – kas kohaliku omavalitsuse osalusel või sellela. See tähendab kooli iseseisvumist ehk muutumist vabakondlikuks kooliks, mille pidaja on juhtkonna, töötajate ja/või lapsevanemate osalusel loodud vabaühendus.

Vabakondlikus koolis vastutus ei haju

Kohaliku omavalitsuse reageering sõltub suuresti sellest, kas ta näeb kodanike ettevõtlikkuses usaldusväärset ressursi või arusaamatut sebumist. See on meie väikeses ühiskonnas valitsemiskultuuri ja kaasava valitsemise küsimus, seda viimast just avalike teenuste delegeerimise mõistes. Üha enam kasutatakse avaliku sektori ülesannete täitmiseks eraõiguslikke juriidilisi isikuid – pole just tavaline, et kohaliku omavalitsus peab palgal arste, näitlejaid, heakorratöölisi, omab bussiparki või ehitustevõtet. Miks siis tingimata õpetajaid ja koole?

Munitsipaalkooli muutmine vabakondlikuks kooliks ehk iseseisvumine loob eeldused selleks, et vastutus kooli pidamise eest ei haju. Kooli haldavate MTÜ-de ja sihtasutuste liikmed vastutavad oma otsuste eest mitte üksnes moraalselt, vaid kohustuse mittetäitmisel ka materiaalselt. Just siit tuleneva pere-mehetunde tõttu on vabakondlik kool olnud munitsipaalkoolist efektiivsem, ja seda ka ressursikasutust silmas pidades.

Pea või taha? Siin on suur vahe!

Vabakondlikke koole peavad need, kes tahavad ja oskavad neid pidada, mitte need, kellel on kästud seda teha. Haridusteadlane Jesper Juul on raamatus „Kool kriisis“ (Kunst, 2013) kirjutanud taunivalt: „Koolid peaksid tegelikult olema kohad, kus toimub töö professionaalsel tasemel, kuid nii see ei ole. Peamiselt on koolid bürokraatlikud ametiasutused.“ Üksnes eneseteadlik ja kaasav kool saab olla professionaalne haridusasutus, kus õppimine, õpetamine ja suhtlemine lähtuvad sisulistest eesmärkidest, mitte bürokraatlikest vajadustest. Kui õpetaja on surutud eelkõige ametniku rolli, saabki temast bürokraat. Kuid

4. ja 5. klassi õppekäik Pühajärvele, 6. mai 1937

kooli õhkkond saab muutuda üksnes siis, kui need muutused saavad esile kutsuda õpetajad ise – kui neil on selleks võimalus.

Nn vabakondlikud arengud on munitsi-paalkoolivõrgus – nagu ühiskonnas tervikuna – pead tõstmas: maakoolid, mille kohalik omavalitsus on sulgenud, on vanemad ja õpetajad erakoolidena taas avanud. Lõpuks on mõned kohalikud omavalitsused ka ise korraldanud oma koole ümber erakoolideks. Kas haridusametnikud ja poliitikud teadvustavad seda kui üldist trendi ehk näevad puude taga metsa? Huvide ja vaadete paljususe tingimustes on vabakondlik kool riigile ja kohalikule omavalitsusele loomulik ja hädavajalik partner, sest riigil pole võimalik lapsevanemate kõiki erisoove täita – see roll saabki olla vaid vabakondlikel koolidel.

Hollandi koolivõrgu näide

Hea näite vabakondlike koolide kohast hariduselus pakub Hollandi koolivõrk, millest autonoomselt tegutsevad vabakondlikud koolid (*bijzonder onderwijs*) moodustavad tervelt 2/3. Hollandi vabakondlikud koolid on üldhariduskoolide kategooria, mida peab eraõiguslik juriidiline isik ja mis oma suunitluselt omavad kindlat maailmavaatelist (sh religioosset) ja hariduslikku orientatsiooni. Finantseeritud avalik-õiguslike koolidega

(*openbaaronderwijs*) samadel alustel, eristuvad Hollandi vabakondlikud koolid selgelt nii neist kui ka vähestest klassikalistest erakoolidest (*privaatonderwijs*), mis peavad lootma vaid erarahastusele. Vabakondlike koolide õppemaksu piirmäär on Hollandis seadusega määratud ning need koolid alluvad riiklikule järelevalvele. 2012. aasta PISA rahvusvahelise kooliüuringu tulemuste põhjal asetus Holland kõigi maailma riikide keskmiste tulemuste alusel vahetult Eesti ette 10. kohale.

Kodaniku- või kliendiühiskond?

Vabakondlike koolide võrdne (sh finantsvõrdsus) kohtlemine koolivõrgu loomuliku osana on lapsevanema tegeliku valikuvabaduse ja hariduse kvaliteedi üldise paranemise eeldus. Seda kahetsusväärsem on, et haridust korraldavates ringkondades räägitakse „hoobadest“, millega kohalik omavalitsus võiks tulevikus „stiihiliselt“ arenevat koolivõrku tasalülitada. Kuid oot! Midagi sarnast on ju juba toimumas meie suurimas omavalitsuses, kus riigi täidesaatev võim ei suuda võimu täide saata ning demokraatlikele väärtustele ja seadustele vilistav kohalik kamarilja püüab kollektiviseerimise mehhanismide kaudu teha kodanikest kliente – kuulekaid, manipuleeritavaid ja sõltuvaid. Haridus vajab vabadust!

23. veebruaril 1937. a. korraldas kool Eesti Vabariigi aasta päeva piduliku aktuse ja mõkesuta Laste-õhtu oma kooli lastevanematele ja kutsutud külalistele kooli ja kodu lähendamise otstarbel. Lasteõhtu eeskawa oli järgmine:

I osa.

II osa.

Avasõna: koolijuhatajalt Ettekandeid I klassilt: Pillilugu, Varblane, Hümni: Mu isamaa! Tütar ja varblane, Hunt ja mees, Krooks!
 Hoorilaul: Teretus. H. A. Hermann. Ettekandeid II klassilt: Lõunemees, Pastlad, Pidu hakkab E. rahuvõis Väike poisiklutt; Pastlapäev.
 Ehi, veli, õpi, veli. E. r. viis. Ettekandeid III klassilt: Mui minna al Väike postimees. Saksa viis. Kes noor veel olin; Viirpui; Valgehom.
 Kooliõhuter: Troost. H. Tõmpu. miki; Hiskudel; Kevade tants.
 Eesti valss. Ev. viis. Näidendid.
 "Kalev ja Linda". H. Hermann. "Kapsapää". O. Luts.
 Väimlemine: Kevade tants. Esimesed kuenda klassi
 Labajala valss. õpilased.
 Lappo. Tants ja ühismängud.
 Tuljak. Alguks kell 19. Lõppu kell 23.

6. mail 1937. a. korraldas kool IV ja V klassile õppekäigu omnibusel Otepää - Munamäe - Pühajärve maastadusliku ja loodusloolise eesmärgiga. Õppekäigust võtsid osa peale õpilaste õpetajad ja lastevanemate esindajad-koolikogu liikmed. Ilusa ilma tõttu õppekäik õnnestus täielikult.

22. ja 23. mail 1937. a. korraldas kool IV klassile õppekäigu omnibusel Võru, Luue, Munamäe, Vastseliina, Põrsi, Traboska, Värskä, Rõpivarale. Õppekäik toimus õpetaja juhtimisel. Õppekäigust võttis osa ka kooli koolikogu juhataja pr. H. Pikkand. Ka see õppekäik õnnestus hästi; jättes osavõtjaisse ilusa ja rõõmsa meeleolu.

29. mail 1937. a. kogunesid kõik õpilased viimast korda käesoleval õppeaastal üldisele kooli lõpuaktusele, kus lehti kokkuvõtte aasta tööst ja tegevusest, anti kaite pidulikult lõputunnistused kooli lõpetanutele, sooviti õnne lahkujatele, head kooremist suve jooksul kogu kooli-

MILLE KOOILASTE ON KÕIGE TÄHTSAM?

Triin Käpp

Artikkel ilmus esmakordselt 28. mail 2015 portaalis ERR.ee.

ind ajendas oma mõtteid kirja panema see, kuidas vanemad muretsevad, millisesse kooli oma laps panna. Tallinnas räägitakse keerulistest ja väsitavatest koolikatsetest, samal ajal käib trall erakoolide rahastuse üle – haridus ja selles toimuv on luubi all pidevalt. Mille alusel me aga oma haridusvalikuid teeme?

Esimene haridusasutus, kuhu laps siseneb, on tavaliselt lasteaed (või -hoid). Selle valikul mängib tihtipeale enim rolli asukoht. Mõned aastad tagasi mängis peamist rolli vaba koha olemasolu. Kooli puhul aga tehakse katseid, vaadatakse pingeridu, otsitakse samuti kodulähedust ja palju muud. Ootamatult spekter laieneb. Ja kui jõuame keskkoolini, läheb pilt puhta kirjuks. Kuid siiski jääksin esialgu endale tuttavama valdkonna juurde ning piirduksin lasteaia ja esimese kooli vali-

kuga. Uuringud näitavad, et lapse peamine areng toimub esimese seitsme aasta jooksul. Lasteaia ajal kujunevad laste väärtused, pannakse alus sotsiaalsetele oskustele ning tundetaibule, emotsionaalsele intelligentsusele. See on baas, mis kujundab kogu järgnevat elu.

Uurisin sotsiaalmeedia vahendusel ka oma tutvusringkonnast, mille alusel tehakse laste kooli- ja lasteaiavalikuid. Kindlasti ei ole uuringu valim kuidagi esinduslik ning tegu on vaid ühe kitsa ringkonna (kus ka mitu vanemat on ise haridusega seotud) arvamusega, kuid antud vastuseid on siiski huvitav vaadelda.

Lasteaeda valides peeti tähtsaks lasteaia ja rühmade suurust, et teised pered oleksid tuttavad, asukohta (st lähedust), õpestiili, lapsekeskset lähenemist, mitte ranget režiimi (st mitte karistamist), võimalus õppida lasteaias keeli, et toetataks laste enesehinnangut ja arengut.

Kooli puhul nimetati järgmiseid märksõnu: väärtused, kodulähedus (sh kodu-kooli aktiivne koostöö), personaalne suhtumine/väiksed klassid, koolikiusamise näit/puudumine, õpetajate tundmine ja nende hea maine, et ühe pere lapsed käiksid samas koolis, hariduse kvaliteet, õpetajate pedagoogiline lähenemine, väiksemad klassid, lapsele sobiv kallak, huviringid, usk, et selles koolis näeb laps palju häid inimeseks olemise eeskujusid (õpetajate ja kaasõpilaste hulgas) ja et seal ei tapeta loovust (a la lilla hobuse joonistamise eest saab riielda); pakutavad keeled; et koolivalik ei paneks gümnaasiumi minekuks mingeid ukse kinni (humanitaar vs reaali, keeled, keskmine õppetase jne); et samasse kooli läheks lapse sõpruskonnast veel keegi, ilusad ja puhtad ruumid, et lapse huvisid suudetaks edasi kanda, et õpetajad õpetaksid lapsi mitte kooli, vaid elu jaoks.

Oluline on märkida, et meie paari "suur"-linna ning maapiirkondade vahel valitseb suur erinevus. Valikust saame rääkida siiski linnade puhul, kuid juba Tallinn ja Tartu on niivõrd erineva suurusega, et see, mis Tartus tundub kauge, on Tallinnas praktiliselt kodu kõrval. Maal on tihti vaid üks kool ja lasteaed, kuid ka siin saame rääkida valikust: tihti on tehtud valik minna maale elama just nimelt sealse kooli või lasteaia tõttu (nt teevad seda paljud, kes kolivad Põlvamaale Rosma kanti). Samuti töid nii mõnedki vanemad välja, et eriti lasteaedade puhul oli vahepeal olukord, kus ka linnas ei olnud valikut – kui üks vaba koht tekkis, siis selle sa võtsid ja kõik. Alternatiiv oli leida hoidja.

Lapsevanemal on õigus ja kohustus hoolitseda oma lapse haridustee eest. Õnneks on meie haridusmaastik (tänu erakoolidele ning

ka eripalgelisusele püüdlevatele munitsipaal-koolidele) hetkel juba omajagu kirev, et vanematel tekib võimalus valida ning ka oma valikutes kaasa rääkida.

Oluline on aga mõista, et haridustee valik algab juba lasteaia valikust ja ka siin võiks riik ja kohalik omavalitsus püüda üha enam toetada vanema teadlikku valikut. Esimesel seitsmel aastal kujuneb lapses välja suur osa tema väärtusmaailmast, millest sõltuvad tulevikus tema valikud ning hakkamasaamine.

Väga palju lasteaedu teeb selles vallas ka suurepärasest tööst, kuid eks on ka siin vajaka jäämisi. Küllap on tarvis üha enam harida ka lapsevanemaid, et nad oleksid kursis lasteaia tegevusega, oskaksid küsida ning saada ja anda tagasisidet, suurendada sidusust pere ja lasteaia vahel, et jagatud väärtusruumis saaks laps areneda terviklikuks isikuks.

Kui lasteaed on valitud kindlatel väärtuslike alustel, on juba kõik järgmised valikud kergemad tulema. Oluline on, et meil oleks neid valikuid – et vanemad saaksid rakendada oma õigust valida oma lapsele samu väärtusi kandev haridustee. See aga eeldab mitmekesisist lasteaia- ja koolivõrgustikku ning toetavaid meetmeid, mis soodustavad teadlikkust, valikuvõimalust ning süsteemset lähenemist haridusasutuse ja kodu ühises töös – et laps saaks kasvada turvalises ja hoolivas keskkonnas lähtuvalt oma arenguvajadustest ning tegutseda ühises väärtusruumis nii kodus kui koolis, et hoiduda väärtuskonfliktidest ajal, mil laps pole nendeks veel valmis.

Seega polegi vaja küsida, milline kooliaste on kõige tähtsam, vaid pigem mõtestada iga kooliastme rolli lapse elus ja sellest lähtuvalt valida või aidata tal endal valida kõige sobivam õppekeskkond.

Hoovikohvik Peetri kooli Supilinna lasteaiamajas, 24.04.2016

Kooli revideeriti aasta jooksul kolm korda, nimelt: 14. Tähtsamaid septembril 1939.a koolideinspektori hr. J. Langu poolt ja 11. sündmusi kooli detsembril 1939.a ning 15. aprillil 1940. a koolideinspektori hr. elus.
L. Kurvitsa poolt.

16. septembril 1939. a korraldas kool oma 33. aastapäeva aktuse (Aktuse kava v. kaust 7, nr. 58) Peale aktuse õpilased vabanesid koolitööst.

4. oktoobril 1939. a kool korraldas hommikusel kooviihimisel loomakaitse liikumise aastapäeva aktuse.

21. oktoobril 1939. a korraldas kool vümasel õppetunnisel hõimupäeva aktuse (Aktuse kava v. kaust 7 nr. 67).

18. novembril 1939. a pühitses kool hommikusel koosviibimisel Päti Vabariigi aastapäeva.

6. detsembril 1939. a pühitses kool hommikusel koosviibimisel Soome Vabariigi aastapäeva.

16. veebruaril 1940. a pühitses kool hommikusel koosviibimisel Luedu Vabariigi aastapäeva.

15. märtsil 1940. a korraldas kool hommikusel koosviibimisel aktuse Ungari Rahvuspüha puhul.

18. mail 1940. a korraldas kool heatahtepäeva aktuse, kus õpilased ja õpetajad esinesid vastavate ettekannetega.

Peale selle korraldas kool oma lastevanemaile nelilühelise klassikoosoleku I, II, III ja IV klassis ning ühe maksulise klassiõhtu V klassis. Klassiõhtuil esinesid õpilased ettekannetega oma vanemaile ja klassijuhatajad võtsid sõna õppetöö jooksvalte päevaküsimuste kohta.

25. novembrist kuni 5. detsembrini korraldati koolis raamatunädal vastavate selgituskõnedega õpilastele.

20. detsembril 1939. a korraldas kool oma õpilastele ja nende vanemaile maksuta jõulupuu, mille uskawas oli: ühiskorvatal, jõulukõne õpetaja hr. H. Niksilt, koorilaul: jõulu ootel - E. Kõler I klassilt; jõulusõit - Ed. Tubir, jõululaul - E. Kõrschelmann, jõuluõõ, väike jõululaul; jõululapse unilaul - Poola viis, ilulugemisi: „Kõõgis“ - Fr. Vinkhaus, „Jõuluõõ“ - J. Oro, „Esimene lumi“ -

MIKS PEAME END KAITSMa OMA RIIGI HARIDUSPOLIITIKA eEST?

Tarvo Siilaberg

Artikkel ilmus esmakordselt 6. novembril 2015 Õpetajate Lehes.

Haridus- ja teadusministeeriumi hoone ees Tartus seisab Eesti esimese haridusministri teoloog Peeter Põllu kuju. Möödunud sajandi alguses oli Peeter

Põld aktiivne eestvõitleja Eesti haridusseltside liikumisele, mille eesmärk oli luua kodanikualgatuse korras koole, mis vastaksid toonaste eestlaste tõusnud rahvuslikule eneseteadvusele.

Kodanikualgatuslikke koole asutades tegutseti vaimus, mille iseloomustamiseks sobib Põllu sõbra ja mõttekaaslase Villem Reimani kirjutatu: „Meie ainsaks, aga äravõitmata läbiaitajaks praegustest kitsikustest ja tuleviku ähvardustest jääb selge arusaamine, mis meie rahva rahule tarvis läheb; visa kultuuratöö, mis ühegi raskuse all ei lämbu; elav ühistunne, kus nõrgad nõrku toetavad ja endid vastamisi tugevaks teevad; tuline isetegevus, mis alati platsi astub, kus riiklik korraldus ja maa omavalitsus meid rappa jätab.“

Tänapäeva Eestis peavad vabakondlike erakoolide kui haridusuuenduslike kodanikualgatuste eestvõitlejad end kaitsma oma riigi

haridus- ja teadusministeeriumi meelevaldse ja tasalülitava poliitika eest. On sümbolne, et Peeter Põllu kuju seisab ministeeriumi hoone poole seljaga.

Haridus- ja teadusministeerium soovib muuta erakooliseadust moel, mis teeks alates 1. septembrist 2016 kohalike omavalitsuste jaoks erakoolidele tegevustoetuse maksmise vabatahtlikuks. Kohalikele omavalitsustele on põhiseaduse § 37 seadnud kohustuse teha haridus kättesaadavaks. Sama põhiseaduse paragrahv kinnitab, et laste hariduse valikul on otsustav sõna vanematel. Nõnda otsustabki üha enam lapsevanemaid vabakondliku erakooli kasuks, mille pidajad on MTÜ-d ja SA-d, mille on asutanud parema hariduse ja mõtestatuma kooli poole püüdlevad õpetajad ja lapsevanemad.

Lapsevanem eeldab, et tema tasutud maksudest on – sõltumata koolipidamise vormist – loodud õppimiseks kõik vajalikud tingimused, st füüsiline õpikeskkond. Seda viimast aitab erakoolis osaliselt katta tegevustoetus. Nimetatud seadusemuudatuse suurim oht seisneb selles, mida see võimalikuks teeb. See loob eeldused koolide

ebavõrdseks kohtlemiseks lähtuvalt sellest, kas koolipidamise üle otsustavad poliitikud kohalike omavalitsuste volikogudes või tavalised kodanikud MTÜ või SA koosolekul – viimased satuksid sõltuvusse esimeste volist.

Lapsevanema põhiseadusliku valikuvabaduse seisukohast peaksid koolid olema võrdse kaaluga. Kuid pärast 1. septembrit 2016 nad seda poleks, kui kohalikud omavalitsused omavahel endiselt peavad – juhul kui laps õpib teise omavalitsuse koolis –, kuid erakoolidega võivad tegevustoetuse osas arveldada. Rääkimata kohaliku omavalitsuse oma koolide majanduskulude katmisest.

Tundub, et ühtluskooli mantrat kordavad haridusametnikud soovivad lapsevanemates näha pigem süsteemi kuulekaid ja ühenäolisi kliente kui teadlikke otsuseid langetavaid kodanikke. Kas soovime elada kliendiühiskonnas, mida juhitakse Exceli tabeliga?

Sisuliselt satuksid vabakondlikud koolid 1. septembrist 2016 majanduslikku sõltuvusse volikogudes otsuseid tegevate poliitikute suvast. Just nimelt suvast, sest erakooli tulevase toetamise (või ka mittetoetamise) orientiirina pole ministeerium ei seadusemuudatuses ega selle seletuskirjas nimetanud kohaliku omavalitsuse jaoks ühtegi kriteeriumi.

Kuigi erakoolides õpib ka tulevikus väike osa Eesti õpilaskonnast, esindavad sellised koolid ometi otseselt kogukonnaliikmete tahet ehk hääletamist tegude kaudu ning väärivad asjakohast mõistmist nii riigi- kui kohaliku võimu poolt. Poliitikud ja ametnikud peaksid arvestama, et kuigi praegu moodustavad erakoolis õppijad 4% kõigist õpilastest, siis järgneva nelja aasta jooksul kasvab nende hulk vähemalt 40% võrra. Kas keegi on haridus- ja teadusministeeriumis püüdnud leida vastust küsimusele, miks aina enam Eesti lapsevanemaid otsustab kristliku kooli, Waldorfi kooli või mõne muu erakooli kasuks? Vabakondlike koolide võrdne kohtlemine koolivõrgu orgaanilise osana on lapsevanema tegeliku valikuvabaduse ja hariduse kvaliteedi üldise paranemise eeldus.

Olukorras, kus erakoolid jäävad ilma neile ette nähtud toetustest, võib see kaasa tuua nende sulgemise ning piirata seeläbi lapsevanemate südametunnistuse vabadust. Erakoolid on Eestis vanemate ainus võimalus tagada oma lastele kristlik haridus.

Enamik kristlikke koole on asutatud aastatel 2012–2013 ja seetõttu on neil õigustatud kõrgendatud ootus erakoolide senise rahastamissüsteemi kestmisele. Need koolid on tekkinud ja kiirelt kasvanud vaid tänu sellele, et järjest enam lapsevanemaid usaldab kristlikus koolis pakutava hariduse kvaliteeti. Lisaks sellele, et põhiseadus kaitseb vanemate lõplikku otsustusõigust oma lapse haridustee valikul, sätestab Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon, et riik peab endale võetud mis tahes haridus- ja õpetamisfunktsioone täites austama vanemate õigust võimaldada lastele oma usuliste ja filosoofiliste veendumustega kooskõlas olev haridus. Seda õigust ei tohi väärata kohalikele omavalitsustele suvaliste majanduslike hoobade andmisega.

Kristlik kool mitte lihtsalt ei erine kohaliku omavalitsuse koolidest või teistest erakoolidest, vaid iga kristlik kool on kutsutud ellu, et pakkuda ainuomast konfessionaalset ja maailmavaatelist haridust, mida teistel koolidel polegi võimalik ega vajalik pakkuda.

Kristlikku kooli identifitseerib olemuslik sümbioos kindla kiriku või kogudusega. Konfessionaalse usuõpetuse õpetamine, mis on võimalik ainult erakoolis (erakooliseaduse § 11 lg 5), on kristliku kooli vaid üks komponent. Kristliku kooli ainulaadne identiteet on maailmavaatest lähtuv tervik, mida kannavad nii õppekasvatustöö, koostöö perede ja huvigruppidega, seotus kirikuga kui ka organisatsioonikultuur. Siinjuures maksab meenutada, et oma eripäradest hoolimata on kõik erakoolid pidanud koolitusloa saamiseks täitma riiklikult kehtestatud üldised nõuded õppekava, kooliruumide ja personali kvalifikatsiooni osas, on vastutavad riikliku järelevalve ees.

Peetri kooli, Tartu linna 10. algkooli, lõpuklass 1939. aasta kevadel

Haridusasutuse kristliku identiteedi toetamiseks ja väljendamiseks teevad kristlikud koolid mh järgmist: koolitavad oma vajadustele vastavat personali, rakendavad kristliku väärtuskasvatuse metoodikat, koostavad õppematerjale, kavandavad ja teostavad väärtuspõhist koostööd peredega (nt personali ja vanemate ühised koolitused, kaasatus kooli arendustegevusse ja sisehindamisse), õpetavad konfessionaalset usuõpetust ja muid kooli identiteeti toetavaid õppeaineid (nt suhtlemisõpetus, erimetoodikaga keeleõpe), praktiseerivad hingehoidu (kooli kaplanaat). Selleks kõigeks kulutavad kristlikud koolid oma mõõdukast õppemaksust kogunevat tulu.

Olgugi et kristlike koolide õpilaste arv, õppemaksu suurus ja hallatav kinnisvara erinevad, on nad kõik sarnased oma tulubaasilt, millest umbes kolmandik laekub õppemaksudena, kolmandik haridustoetusena riigilt ja kolmandik tegevustoetusena kohalikest omavalitsustelt. Õppemaks on koolides kehtestatud erinevas vahemikus, kuid tavaliselt on õpilastel võimalik saada sellest vabastus või soodustus.

Eesti kristlike erakoolide liit on nõudnud, et erakooliseaduse muutmise seaduse eelnõu seletuskirjas oleks selgemalt viidatud erakoolide rollile, mis seondub usuliste ja filosoofi-

liste veendumustega kooskõlas oleva hariduse võimaldamisega.

Kristlikud koolid on kogukonna- ja maailmavaatekesksed haridusasutused. Neis õpivad tavaliste Eesti kodanike lapsed. Kas need lapsevanemad lakkavad ainuüksi oma koolivaliku tõttu olemast kodanikud ja maksumaksjad ning muutuvad nendeks „teisteks“, kelle lapsed õpivad kristlikus erakoolis? Kui nii, siis on tegemist diskrimineeriva segregatsiooniga. Kas poliitikute kontrolli all olev ühtluskool on Eesti üldharidusmaastikku tasalülitav tulevik?

Eesti kristlike erakoolide liidu hinnangul ei tohi muuta kergekäeliselt ja kiirustades – ilma et sellele eelneksid põhjalikud analüüsid ja sisulised arutelud – erakoolide rahastamise süsteemi põhimõtteid, mis toimivad. Haridus- ja teadusministeeriumi eelnõust loodetakasulik tulemus jääb segaseks, kuna ei nähtu seda toetavaid uuringuid ega mõjuanalüüse.

Igasuguse seadusemuudatuse jõustamiseks tuleb ette näha mõistlik aeg, riik ei või kehtestada uusi regulatsioone meelevaldselt ja üleöö. Haridussüsteemi rahastamise muutmise ei tohi mingil moel luua Eestis õpilaste ja lapsevanemate ebavõrdset ning diskrimineerivat kohtlemist lähtuvalt kooli pidaja omandivormist. Minister Jürgen Ligi, kui „maksudega ei mängita“, miks siis kooliharidusega?

Üldkoosolekuil on valitud mindajaid kooli vastavaisse, organeisse, ametatud koduse kasvatuse küsimusi, Eesti Kooli korraldusi, vahetatud mõtteid õpilase kutsevalikute võimalusist ja selgitatud õpilaste sooja eise saamist koolis.

Klassikoosolekuil on vastava klassi õpilased esinemas ettekannetega oma vanematele, klassijuhatajad selgitanud jooksva kooli küsimusi ja koos vanematega mänginud ühis mängu.

Ka Tartu Linna Koolivalitsus koos Tartu Õpetajate Seltsi ja Koduse Kasvatuse Instituudiga on püüdnud lastevanemate teadmisi rikastada vastavate kasvatuslikkude küsimuste selgitamisega ja on korraldanud üldkoosoleku 19. nov. 1939. a. „Koduõhtu“ nime all ja ettekande: „Kas ja kuidas karistada last.“

Petri Kooli
Sõprade Ring

Petri Kooli Sõprade Ring töötab kooli juures oma kinnitatud põhiküja ja kodukorra alusel. Ringil oli käesoleval aastal 58 liiget. Ring on koondanud kooli ümber kooli sõpru ja kooli endisid õpilasi, korraldanud referaate, perekonna õhtu ja andnud toetust kooli kehvenematele õpilasile kr. 14.75 väärtuses.

Kooli
tervishoid.

Kooli ümbrus, kooliõu, kooliruumid ja kooli mööbel vastavad kooli tervishoiu nõudeile.

Õpilaste tervise järelvalvajaks on kooliarst Dr A. Tang, kes külastas kooli 18 korda aastas, vaatas järele õpilasi ja kandis andmed õpilaste tervislikust seisukorrast iga õpilasi isikulisele tervislehele.

Kooliõde pr. Klüde Saar (nimiina Lavi) külastas kooli 19 korda aasta jooksul ja vaatas läbi õpilasi, nende isiklikku puhtust ning korda silmaspidades.

Õpetajate
edasiharimine.

Kooli pedagoogiline raamatukogu sisaldab 1037 köidet peamiselt mitmesuguseid käsiraamatuid õppeainete ja metoodika alal, omiliseid õpetajad on tutvitanud oma töökavade koostamisel, õppeainete käsitamisel ja enese teadmiste süvendamisel.

Tartu Linna algkoolide õpetajaspere on 1939/40 õppe

ARENKU MÕISTMISEST KONSER- VATIIVINA

Tarvo Siilaberg

Artikkel ilmus esmakordselt 8. detsembril 2015 portaalis Objektiiv.ee.

õik inimühendused – küla-
seltsist riigini – kannavad
vaatamata oma tegevuse
ja saamisloo eripäradele
üht ühist ja üldist aren-
guesmärki, milleks on
kasvamine. Kasv võib väljenduda kvantitatiiv-
selt ehk organisatsiooni liikmeskonna suure-
nemisena ja kvalitatiivselt, nt mõjuvõimu
või tegevuse efektiivsuse kasvuna. Selliselt
vaadelduna on isegi *status quo* säilitamine
kvalitatiivne eesmärk – seni kuni on tegemist
sihipärase püüdlusega. Ühtviisi kinnitavad nii
loodus kui ajalugu: kes ei kasva, see kahaneb
– arengu ja taandarengu vahel puudub alter-
natiiv. Ellu jääb kiirem, tugevam, arukam.

Konservatiivse maailmavaate tähistami-
seks kasutatav termin tähendab ladina keeles
säilitamist/säilimist. Progressi liberaalsusega
samastavas ühiskonnas on konservatismi
pealiskaudselt peetud vanameelsuseks, tagur-
likkuseks või parimal juhul alahoidlikkuseks.
Kuid vaadagem sügavamale neutraalsest
sõnastiku definitsioonist, mille kohaselt on
konservatism stabiilsusel põhinev filosoofia,

mis rõhutab kehtivaid institutsioone ja eelistab
järkjärgulist arengut järskudele muutustele.
Valgustusfilosoof Voltaire on mineviku auto-
riteetsust käsitledes kirjutanud järgmist: „Iga
kaasaja nähtus sünnib minevikus ja on tule-
viku isaks ... igavest ahelat ei saa muuta ega
segi ajada.“

Säilitada saab kehtestatut ja püsida saavu-
tatul – selles peitub konservatiivse eluhoiaku
sisemine väärikus. Konservatism pole tagur-
likkus, see on püsivus. Nn postmodernismi
ajastul on tavaks kõnelda väärtuste suhte-
lisusest, piirid hea ja halva, aktsepteeritava
ja taunitava vahel on ähmastunud. Piltli-
kult väljendudes on selline ühiskond edev
ja ükskõikne: igaühel on võimalik suurstu-
leda isikliku tööga, mis ülejäänuid üsna vähe
huvitab. Olla konservatiiv, tähendab teadli-
kult esindada elavate väärtustena ajaproovile
vastu pidanud traditsioone. Piltlikult öeldes:
seista eelnenud põlvkondade õlgadel, et ise
kanda järgnevaid, mitte olles võõrad ega
majalised, vaid olles pärandihoidjad ja vastu-
tavad ühtaegu nii eelkäinute kui järgi tulijate
ees.

Tänapäeva eurooplane, ka keskmine eestlane, ei tea päris kindlalt, kust pärinevad tema tõekspidamised. Kultuuri ühismälu suhtes pimestatud kogukonna elujõud nõrgeneb – ta on kaotanud oma juured. Kõnelemata sellest, et tundmata iseennast, ei suudeta õppida tundma ka endast erinevat. On paratamatu, et selline ühiskond käsitleb arengut välise impulsina, mille kinnituseks kordub: muutustega tuleb sammu pidada, elus jõuab edasi see, kes suudab muutuv keskkonnas kohaneda, intelligentsus väljendub kohanemisvõimes jne. „Muutus“ on seejuures abstraktne ja paratamatu, suisa kaubarongina mõjuv välisjõud, mis mõjutab inimest otsekui otsustusvõimeta ja -julgueta, vaid instinktide najal tegutsevat looma.

Selline paradigma soosib keskpärasust, konformismi ja tarbijalikkust. Mõelgem, kuhu oleksime riigi, rahvuse ja ka organisatsioonina jõudnud kuuleka loosungi all „arukas kohaneb“? Toon näite paremast intelligentsuse maksimist, judaistlikust pärimuste kogust Talmudist: „Kes on tark? – Kes õpib igalt inimeselt“. Inimene on paratamatult muutuste objekt ja subjekt – õppija ja

õpetaja. Kuid muutuste subjekt ehk ellukutsuja/-lähetaja saab olla vaid see, kes on teadlik omaenese lähtest ehk identiteedist. Areng konservatiivses tähenduses on eneseleidmise teekond ja iseendast teadlikuks saamine – individina, kogukonnana, ühiskonnana.

See ongi liberaalse kohanemiskultuse ja konservatiivse püsimise (säilimise) vahe: esimesel juhul on määravaks väline impulss saada samasuguseks keskkonnaga (konformeeruda), teisel juhul sisemine ajend kehtestada – jääda püsima – lähtuvalt teadlikest väärtushinnangutest. Kõige selle juures avaldub kummastav paradoks: olla 21. sajandi liberaalses Lääne ühiskonnas konservatiiv, tähendab olla peetud radikaalseks, enesekeskseks ja mittetolerantseks „muutuste“ suhtes. Ei saa salata – siin heiastub oma äraspidisel moel kollektiivse totalitaarsuse taotlus. Hoiatusena jesuiit Christoph Wrembekilt: „Pluralism ja tolerants tühistavad iseend, kui inimene nende tagajärjel ei saa enam iseendaski kindel olla. Nimelt kui sallitakse ka sallimatust ja kui paljusid läheb nii kaugemale, et kaob viimnegi identiteet. Sel juhul muutuvad tolerants ja pluraliteet iseenda vastanditeks.“

Peetri koolipere õppeaasta 2015/2016 lõpuaktuse järel Peetri kiriku ees, 03.06.2016

ERA-, ERI- JA ELITKOOLOID NING KES VÕI MIS ON RIIK?

Triin Käpp

Artikkel ilmus esmakordselt 6. juunil 2016 portaalis ERR.ee.

simene neist on erakool. Mis see on? Kas tegu on eliitvõsukesti ja „roppu raha“ tootva masinavärgiga (kujund, mida kiputakse meediakommentaariumites taastootma) või on need erikoolid, kus õpivad puudega/erisusega õpilased? Või midagi muud? Kui mõelda siinkohal nt Waldorfi pedagoogika või kristlike koolide peale, siis kas tegu on rikkurite või erivajadustega?

Seega on oluline eristada kolme mõistet: era-, eliit- ja erikool. Enamus erakoolipidajatest on juba ammu soovinud, et see sõna muudetaks ümber ja räägitaks nt kogukonnakoolist, kuid asi on takerdunud ühelt poolt seadusandlusest tuleneva erakooli mõiste taha ning teisalt selle taha, et päris täpne ei ole ka pakutud keelend – kogukonnakool võib olla ka munitsipaalkool.

Ka äsja Turu-uuringute AS-i poolt läbi viidud uuring näitab, et inimestes on segadus – erakooli ja eliitkooli peetakse mõistetena

tihtipeale samaks ning neid võrdsustatakse, kuigi tegelikkuses need koolid, mida me riigieksamite edetabelite põhjal (mis kindlasti pole parim mõõdik, kuid eliitkoolide määratlust kipume me selle arvestuse põhjal tegema) eliitkoolideks peame, on üldjuhul siiski munitsipaalkoolid.

Eesti erakoolide maastik on kirju. Neis õpib neli protsenti lastest ja nagu ka uuringute tulemused näitavad, arvab siiski enamus Eesti elanikest, et erakoolid rikastavad meie haridusmaastikku.

Siin ongi tegelik uba. Me ei tohiks vastanduda – erakoolid/eliitkoolid/„tavalised“ koolid –, vaid rääkida tuleks terviklikust haridusvõrgust, milles on koht eripalgelistele koolidele.

Tihti on erakoolid oma väiksuse tõttu ka uute pedagoogiliste lähenemiste n-ö katselaborid, kus on võimalik katsetada haridusuuendusi, millest mitmest on saanud nüüdseks igapäevane praktika ka munitsipaalkoolides (nt õpilast toetav hindamine, arenguvestlused).

Erakoolides ei õpi eliidi võsukesed, vaid tavalised lapsed, kellele tihti munitsipaalkool ei sobi. Selle erisuse (nt väikese klassi, maailmavaatele tugineva lähenemise või erineva metoodika) maksab kinni lapsevanem.

Räägiks pigem maksumaksjast

Ja jõuamegi teise küsimuseni – kes või mis on riik. Leian, et õigem kui rääkida riigi rahastusest, oleks rääkida maksumaksja rahastusest, sest muidu me jäämegi vaidlema, kas kohalik omavalitsus on ka riik või ei ole. Praegu läheb ju suur osa aurust selle fakti tõestamiseks.

Tegelik küsimus on ju, kui palju maksab iga lapse koolitamine maksumaksja jaoks. Ja siin ei saa me rääkida enam 1,6-kordsest erinevusest, see erinevus tuleneb üksnes sellest, kes maksumaksja raha laiali jaotab – kas kesk-kassa või kohalik omavalitsus. Maksumaksja jaoks peaks iga lapse koolitamine maksma sama palju. Ja kui vanem soovib oma lapsele mingeid ERIsusi, siis selle ERIsuse ta peakski kinni maksma.

Pesuveega ei tohi välja visata ka last. Erakoolides, mis on asutatud vastava seadusandlusega, on õppima asunud pea 600

last, kelle vanemad kuuluvad täiesti tavaliste inimeste hulka. Lapse jaoks on oluline stabiilsus ja jätkusuutlikkus. Kui nüüd hakata ootamatult ja kiiruga muutma seadusi, siis kuhu selle kõige taustal jääb see laps? Laps, kes armastab oma õpetajat (teate ju küll, milline suhe on esimese õpetajaga – iga lapsevanem teab, et tema autoriteet kukub kohe mitu pügalat, sest „õpetaja ütles“), oma klasikaaslast ja oma kooli.

Kui erakool on haridusvõrgu normaalne osa, ei pea lapsevanem värisema hirmust, et ei tea, kaua tema lapse kool küll püsib. Vastastikused kokkulepped riigi erinevate instantsidega (ministeerium, KOV) saavad tagada rahuliku ja järjepideva ning elujõulise süsteemi, kus iga laps võib olla kindel, et koolis, kus ta oma kooliteed alustas, saab ta soovi korral ka selle lõpetada ning siis ei ole tarvis rääkida ka mingitest müstilistest „kohtadest“, mida tuleb tagada erakoolis õppivate laste tarbeks munitsipaalkoolides. Suhtleme, lepime kokku, vaatame tervikpilti.

Pakun omalt poolt lisaks veel ka küsimuse, et mis asi ikkagi on eliitkool? Eks päeva lõpus on küsimus selles, milliseid kodanikke me oma ühiskonda soovime. Koolis kasvatame me homseid otsustajaid. Kes on see „eliit“, kes meie koolidest väljub?

1910. aastal valminud Peetri koolimaja, Peetri 33

ST PETER'S LUTHERAN SCHOOL OF TARTU

St Peter's Lutheran School of Tartu, opened in 2013, is the successor to St Peter's School, which functioned in Tartu from 1906 to 1944. The school, founded by St Peter's Lutheran congregation, started to operate on 4 September 1906 and back then, it was the very first school in Estonia where children received Estonian-language education (in czarist Russia, the language of instruction was Russian and private schools were allowed to start teaching in languages spoken by ethnic minorities only in 1906). The congregation kept the school running as a private institution up to 1918. In 1918, the school was nationalised by the newly formed Republic of Estonia and it was renamed City School No. 10, but was still popularly known as St Peter's School. St Peter's School was closed in 1944 by the Soviet occupation authorities and the schoolhouse, destroyed during the war, was rebuilt as a factory. Currently, the reopened St Peter's School is a private Christian school, providing education from the nursery school level up to that of the lower secondary school. The majority of the members of MTÜ Tartu Luterlik Peetri Kool, managing the operation of the school, have professional background in pedagogics

and a number of them have studied pedagogy of religion at the Faculty of Theology of the University of Tartu.

At St Peter's School, Estonian culture and Christian upbringing have always been highly valued. Today's St Peter's School is a contemporary educational institution where the learning and teaching process go hand in hand. Our school stands for cultivating Christian values by example and developing empathy in children. Every child receives individual attention due to small class size. We provide intensive classes in German as well as classes in media and communication studies, and religious education. To achieve set goals, we work closely with our students' families, and a parent council actively supports the school. At our nursery school, Waldorf educational principles are applied in teaching Christian values.

St Peter's School was one of the founding members of the Union of Estonian Christian Private Schools in 2014. The Union of Estonian Christian Private Schools is a member of the International Association for Christian Education (Internationaler Verband für Christliche Erziehung und Bildung).

For additional information, please do not hesitate to contact us at luterlik@luterlik.edu.ee.

LUTHERISCHE PETRISCHULE IN TARTU

ie in 2013 eröffnete Lutherische Petrischule in Tartu ist der Nachfolger der in den Jahren 1906-1944 in Tartu tätig gewesenen Petrischule. Die durch die lutherische Petrigemeinde gegründete Schule begann ihre Tätigkeit am 4. September 1906 und war die erste Elementarschule mit Estnisch als Unterrichtssprache im damaligen Estland (im zaristischen-Russland war die Unterrichtssprache Russisch und erst ab dem Jahr 1906 wurde es erlaubt, in Privatschulen auch in den Sprachen der nationalen Minderheiten zu unterrichten). Die Schule arbeitete bis zum Jahr 1918 als eine durch die Gemeinde getragene Privatschule. 1918 wurde die Schule durch die junge Republik Estland municipalisiert und zur 10. Stadtschule, war jedoch im Volk nach wie vor als Petrischule bekannt. 1944 wurde die Petrischule durch die sowjetische Besatzungsmacht liquidiert und das im Krieg zerstörte Schulhaus wurde in eine Fabrik umgebaut. Heute ist die wiedererrichtete Petrischule eine christliche Privatschule, die als Kindergarten/Grundschule tätig ist. Der Träger der Schule ist die MTÜ Tartu Luterlik Peetri Kool, die Mehrheit deren Mitglieder haben einen pädagogischen Hintergrund, mehrere haben

in der Religionsfakultät der Universität Tartu Religionspädagogik studiert.

In der Petrischule war stets die estnische Volkskultur und eine christliche Erziehung hoch angesehen. Die heutige Petrischule ist eine moderne Bildungseinrichtung, wo das Lernen und Lehren untrennbar sind. Wir halten eine von Vorbild ausgehende christliche Werteerziehung und die Förderung der Empathiefähigkeit bei unseren Schülern für wesentlich. Kleine Klassen ermöglichen es, jedem Schüler individuelle Aufmerksamkeit zu widmen. Wir unterrichten erweitert Deutsch, die uns eigenen Fächer sind Medien- und Kommunikationsunterricht sowie Religionslehre. Zur Erfüllung der gesetzten Ziele arbeiten wir eng mit der Familie zusammen, an der Schule ist ein Elternbeirat tätig. Im Kindergarten der Petrischule ist christliche Werteerziehung mit der Waldorfpädagogik verbunden.

Die Petrischule war 2014 einer der Gründer des Verbandes der Christlichen Privatschulen in Estland. Der Verband der Christlichen Privatschulen in Estland ist mit der internationalen Organisation Internationaler Verband für Christliche Erziehung und Bildung assoziiert.

Nähere Fragen werden erwartet unter: luterlik@luterlik.edu.ee

2013. aastal avatud Tartu Luterlik Peetri Kool on aastatel 1906–1944 Tartus tegutsenud Peetri kooli järglane. 4. septembril 1906. aastal Peetri koguduse poolt erakoolina asutatud Peetri kool oli esimene algkool toonasel Eesti- ja Liivimaal, kus õppekeeleks oli eesti keel. Kaasaegne Peetri kool on õpetajate loodud **vabakondlik kool**, selle eestvedajad on Tartu Ülikooli usuteaduskonnas Pille Valgu käe all õppinud religioonipedagoogikat.

Käesolev raamat kannab Peetri kooli haridusmõtet ja käsitlust koolist.

Kool pole pelgalt koht või maja, millel on aknad ja uksed ning millest võib sisse ja välja käia, tulla ja minna.

Kool on **väärtuspõhine kogukond**, mida igapäevaselt loovad õpilased, õpetajad ja lapsevanemad.

„Peab julgema teha, peab julgema ...”

Pille Valk, Ööülikool „Väikesed õnnehetked” (2008)

ISBN 978-9949-81-308-7

9 789949 813087